

บทที่ 3

การเปลี่ยนแปลงมายาคติความงามของสตรีไทย

นับตั้งแต่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในปี พ.ศ. 2481 เป็นต้นมา รัฐบาลมีนโยบายที่จะนำพาประเทศไปสู่ความเป็นอารยประเทศ จึงได้ทำการปฏิวัติวัฒนธรรมเป็นการใหญ่ มีการให้ความสำคัญและยกย่องผู้หญิงอย่างที่ไม่เคยมีปรากฏมาก่อน ทั้งนี้เนื่องจากจอมพล ป. พิบูลสงครามมีความเห็นว่า การที่จะตัดสินว่าประเทศใดมีความเจริญก้าวหน้าเพียงใดนั้น จะต้องดูที่ความเจริญของผู้หญิงเป็นสำคัญ ดังคำกล่าวที่ว่า

หญิงเป็นส่วนหนึ่งของชาติ ก็ควรจะสร้างตนและช่วยชาติด้วยในตัว ในปรกติ
คือใครจะดูว่าชาตินั้นชาตินี้เจริญเพียงใดในเมื่อผ่านไปชั่วแล่นแล้ว ก็มักจะตัดสิน
ความเจริญของชาตินั้นตามความเจริญของฝ่ายหญิง¹

ความเจริญของผู้หญิงประการหนึ่งที่จอมพล ป. พิบูลสงครามพยายามทำให้ปรากฏขึ้นในสังคมไทยในขณะนั้นก็คือ การส่งเสริมให้ผู้หญิงไทยรู้จักปรับปรุงการแต่งกายให้ทันสมัย มีความพร้อมเพรียงและเป็นระเบียบ โดยการแนะนำและออกประกาศเชิญชวนต่างๆ มากมาย นอกจากนี้ยังได้ใช้เวทีประกวดนางสาวไทยเป็นสถานที่เผยแพร่ประชาสัมพันธ์เรื่องความสวยความงามตลอดจนการแต่งกายของผู้หญิงในงานฉลองรัฐธรรมนูญอีกด้วย ดังนั้นในบทนี้ ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงมายาคติความงามในแต่ละยุคตลอดจนพลวัตของการเปลี่ยนแปลงมายาคติความงามของสตรีไทย โดยใช้ยุคของการประกวดนางสาวไทยกำหนดช่วงระยะเวลาของมายาคติความงามจากวัฒนธรรมตะวันตกที่เข้ามามีอิทธิพลกับผู้หญิงไทย ในช่วงระยะเวลาดังแต่ปี พ.ศ. 2481 - 2516 โดยแบ่งออกเป็น 2 ยุคตามยุคของการประกวดนางสาวไทย ที่ได้มีผู้ศึกษาไว้แล้ว² คือ ยุคแรก (พ.ศ. 2481-2497) ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่การประกวดนางสาวไทยจัดขึ้นในงานฉลองรัฐธรรมนูญ และยุคที่ 2 (พ.ศ. 2507-2515) ซึ่งเน้นเรื่องการท่องเที่ยวและเผยแพร่ชื่อเสียงของประเทศ โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาดังนี้

¹ “พิธีเปิดงานสำนักวัฒนธรรมฝ่ายหญิง นະบ้านไทยพนธมิตร”, ข่าวโฆษณาคาร 6:3 (มีนาคม 2486): 155-158.

² สุพัตวรา กอบกิจสุขสกุล, “การประกวดนางสาวไทย พ.ศ. 2477-2530” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531).

การแต่งกายของสตรีไทยก่อนมีการเปลี่ยนแปลงในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม

ก่อนหน้าที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะได้ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในปี พ.ศ. 2481 นั้น การแต่งกายแบบนุ่งโจงกระเบนและห่มผ้าแถบ (รูปที่ 1) หรือห่มสไบเฉียง (รูปที่ 2) ของผู้หญิงไทยยังคงมีปรากฏอยู่โดยทั่วไป³ ดังนี้

รูปที่ 1 แสดงการแต่งกายแบบนุ่งโจงกระเบนและห่มผ้าแถบ ของผู้หญิงไทยช่วงก่อนสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (ที่มา : <http://www.culture.go.th>)

³หลวงวิจิตรวาทการ ได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความเป็นมาของการแต่งกายของคนไทย พบว่าการนุ่งโจงกระเบนมีมาแต่สมัยอยุธยา โดยคนไทยในภาคกลางทั้งหญิงและชายนุ่งผ้าโจงกระเบนหมด โดยนุ่งต่ำกว่าเข่าลงมา (กจข., ศธ.0701.29/1 เรื่องรัฐนิยม - วัฒนธรรม - ศิลธรรม พ.ศ. 2478 - 2498)

รูปที่ 2 แสดงการแต่งกายแบบนุ่งโจงกระเบนและห่มสไบเฉียง (ที่มา : <http://www.sakulthai.com>)

รูปที่ 3 แสดงการแต่งกายก่อนที่จอมพล ป. พิบูลสงครามประกาศใช้รัฐนิยม
(ภาพถ่ายปี พ.ศ. 2479)

จะเห็นได้ว่าในรูปที่ 3 สตรีในภาพใส่เสื้อแขนกระบอก ห่มสไบ นุ่งโจงกระเบนต่ำกว่าเข่า ไว้ผมทรงดอกกระพุ่ม นับเป็นการแต่งกายอย่างสุภาพก่อนที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม จะประกาศใช้รัฏฐนิยม

รูปที่ 4 แสดงการแต่งกายแบบนุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อ และเริ่มไว้ผมยาวตัดเป็นคลื่น (พ.ศ. 2480)

สตรีในภาพนุ่งผ้าโจงกระเบนสวมเสื้อพอดีตัว ผ่าอก ชายเสื้อยาวระดับเอว ไว้ผมยาวขึ้นและตัดเป็นลอน ไม่สวมรองเท้าว แม้ว่าการสวมกระโปรงเริ่มมีบ้างแล้วประปรายในเวลานั้น แต่ก็ยังไม่เป็นที่แพร่หลาย แต่งกันเฉพาะคนที่ตามสมัยหรือมีฐานะ หรือเป็นคนชั้นสูงเท่านั้น*

*สมัยต้นรัชกาลที่ 7 เป็นต้นมาเริ่มนิยมตัดเป็นลอน ทั้งนี้เพราะคนไทยในช่วงนี้ได้มีโอกาสไปศึกษาต่างประเทศมากขึ้น จึงนำเอาอารยธรรมการแต่งกายเข้ามาด้วย ประกอบกับภาพยนตร์ฝรั่งโดยเฉพาะภาพยนตร์อเมริกันกำลังเฟื่องฟูมาก และได้เจริญขึ้นเป็นลำดับ จนสามารถมีอิทธิพลในด้านนำแฟชั่นมาสู่ประชาชนคนไทยด้วยการที่สตรีหันมานุ่งกระโปรงกันบ้างประปราย แต่นุ่งกันในเฉพาะบางพวกบางกลุ่มเท่านั้น เช่น ในวงสังคมชั้นสูง พวกข้าราชการหรือผู้ที่ชอบแต่งตามแฟชั่น (ชนบทรหมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมกรุงรัตนโกสินทร์, 2525 : 14 -15)

หลังจากที่จอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในวันที่ 16 ธันวาคม 2481 เป็นต้นมา ช่วงเวลาดังกล่าวเป็นเวลาที่บ้านเมืองเข้าสู่ภาวะสงคราม มีทหารญี่ปุ่นเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมากมาย อุดมการณ์ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้นเชื่อว่า ในขณะที่ประเทศไทยอยู่ในภาวะสงครามเช่นนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่คนไทยจะต้องช่วยกันสร้างชาติให้มีอารยะและวัฒนธรรมสูงส่งขึ้นในสายตาชาวโลก และทางเดียวที่จะช่วยให้ไทยชนะสงคราม คือการสร้างชาติอย่างเด็ดเดี่ยว เข้มแข็ง จอมพล ป. พิบูลสงครามได้เล็งเห็นว่าการปฏิวัติทางด้านวัฒนธรรมอย่างจริงจังนั้น จะนำพาชาติให้รอดพ้นจากการคุกคามของมหาอำนาจได้ โดยประชาชนไทยจะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและบุคลิกภาพให้ทัดเทียมกับอารยประเทศ จึงได้ทำการออก รัฐนิยม และประกาศต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงชนบประเพณีและการเข้าสู่แบบแผนของอารยธรรมใหม่ โดยรัฐนิยมต่าง ๆ ได้เริ่มประกาศใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2482 เป็นต้นไป

มายาคติความงามจากวัฒนธรรมตะวันตก

ทั้งช่วงก่อนและระหว่างสงครามโลกฯ เป็นระยะเวลาที่ผู้หญิงไทยได้รับอิทธิพลเรื่องแฟชั่นการแต่งกายจากยุโรปและอเมริกาผ่านทางสื่อภาพยนตร์⁴ เสื้อผ้ายุคนั้นเน้นความเป็นผู้หญิงเต็มตัว ชนิดอกเป็นอก เอวเป็นเอว สะโพกเป็นสะโพก ความสวยแต่เฉพาะผมและหน้าตาจึงยังไม่พอ รูปร่างสัดส่วนก็สำคัญด้วย ดาราที่โด่งดังในสมัยนั้นได้แก่ เกรต้า การ์โบ และริต้า เฮย์เวิร์ธ⁵

⁴พิรพงษ์ ดามาพงศ์, ท่องอดีตกับสามเกลอ (กรุงเทพฯ: บริษัทสามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพฯ) จำกัด, 2546, หน้า 211.

⁵เรื่องเดียวกัน, หน้า 211.

รูปที่ 5 เกรต้า การ์โบ รูปหน้าสวย จมูกโด่ง ไร้ผมตัดหยิกเป็นลอน
(ที่มา : พระพงศ์ ดามาพงศ์, 2546: 212)

เมื่อตอนที่ เกรต้า การ์โบ อพยพจากยุโรป หวังมาแจ้งเกิดในวงการบันเทิงอเมริกัน เธอได้รับคำเตือนจากผู้อำนวยการสร้างฯ และผู้กำกับฯ นับแต่วินาทีแรกที่มาถึงว่า หน่อมอเมริกันไม่ชอบผู้หญิงอ้วน โชคดีที่เกรต้าเป็นเด็กกว้าง่าย รีบไปรีดน้ำหนักโดยพลัน และรักษาเนื้อรักษาตัวให้เช็กชื่อยุได้ตั้งแต่สมัยหนังเงียบจนหนังเริ่มพูดได้⁶ เห็นได้ว่ามายาคติความงามในขณะนั้นได้มีอิทธิพลต่อผู้หญิงอย่างเห็นได้ชัด การที่หน่อมอเมริกันไม่ชอบผู้หญิงอ้วน ทำให้เกรต้า การ์โบต้องไปลดน้ำหนัก เพื่อต้องการให้เป็นที่ยอมรับและเป็นที่ยอมรับ เนื่องจากมายาคติความงามในยุคนั้นนอกจากผู้หญิงสวยจะต้องมีหน้าตาสวยงามแล้ว จะต้องมีหน้าอก มีเอว มีสะโพก สวยงาม ไม่อ้วน รับกับเสื้อผ้าและทรงผมด้วย

การกระทำของเกรต้า การ์โบสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ภายใต้อิทธิพลวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ นั้น ผู้ชายจะเป็นฝ่ายกำหนดในเรื่องความสวยงามของผู้หญิง ผู้หญิงจึงต้องกระทำกับร่างกายของตนเอง ได้แก่ การลดน้ำหนักไม่ให้อ้วน เพื่อให้มีรูปร่างเป็นที่ถูกใจของชาย เป็นมายาคติความงามที่ชายสร้างขึ้นให้ผู้หญิงเข้าใจว่าความอ้วนคือความไม่สวย เมื่อผู้หญิงกระทำกับ

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 211.

ร่างกายของตนเองให้สวยงามตามที่ผู้ชายต้องการแล้ว ก็เท่ากับว่าผู้ชายสามารถครอบงำผู้หญิงได้ ผู้หญิงจึงมีสภาพเป็นเพียงวัตถุ ที่ผู้ชายปรารถนาจะให้เป็นอย่างไรก็ได้ตามที่ผู้ชายต้องการ⁷

รูปที่ 6 ริต้า เฮย์เวิร์ธ วัฒนยาวดัดเป็นคนลึน มีรูปร่างสูงโปร่งสวยงาม ทั้งสะโพก และเอวได้สัดส่วน รับกับใบหน้าที่ตกแต่งสวยงามตามแบบมายาคติความงามตะวันตก ที่มีผลให้แฟชั่นชนิดอกเป็นอก และเอวเป็นเอวเป็นที่เผยแพร่ในประเทศไทย (ที่มา : พีรพงศ์ ดามาพงศ์, 2546 : 212)

ริต้า เฮย์เวิร์ธ ดังระเบิดจากการได้รับโหวตจากทหารอเมริกัน ยกให้เป็นหวานใจ จี.ไอ. เพราะเธอนั้นงามตั้งแต่เรือนผมจรดปลายเท้า เมื่อบวกกับรูปร่างอรรชร อ่อนแอ้นได้สัดส่วน ใครเล่าจะสู้เธอได้⁸

⁷Naomi Wolf, *The Beauty Myth: How Image of Beauty are Used Against Women* (New York: Morrow, 1991), p.187.

⁸พีรพงศ์ ดามาพงศ์, *ท่องอดีตกับสามเกลอ*, หน้า 212.

แม้แฟชั่นจากตะวันตกจากภาพยนตร์จะได้เข้ามาแล้วตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ตลอดจนอิทธิพลของข่าวสาร การเห็นแบบอย่างจากต่างประเทศ หรือจากหนังสือแฟชั่นจากต่างประเทศ จะแพร่เข้ามาสู่สังคมไทยบ้างแล้ว ผู้หญิงไทยโดยมากก็ยังคงแต่งกายโดยการนุ่งโจงกระเบนเป็นส่วนมาก สำหรับการนุ่งกระโปรงมีบ้างประปราย ส่วนทรงผมนั้นยังนิยมผมสั้น เช่น ทรงดอกกระพุ่ม หรืออาจไว้ผมยาวขึ้นแล้วตัดเป็นลอน เป็นคลื่น ในยุคนั้นผู้หญิงไทยนิยมตัดผมกันมากเนื่องจากอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตก ที่ได้เข้ามาตั้งแต่ต้นสมัยรัชกาลที่ 7⁹ หลังจากนั้นการเปลี่ยนแปลงจะเริ่มชัดเจนขึ้นเป็นลำดับภายหลังจากการที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำมาแสดงให้เห็นตามลำดับต่อไป

มายาคติความงามของสตรีไทยยุคแรก (พ.ศ. 2481 - 2497)

1. การแต่งกายของสตรีไทยยุครัฐนิยม

ด้วยความต้องการที่จะปรับปรุงการแต่งกายตลอดจนชีวิตความเป็นอยู่ของผู้หญิงไทยเสียใหม่อย่างเป็นทางการ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้จัดตั้งสำนักวัฒนธรรมฝ่ายหญิง และสโมสรสำนักวัฒนธรรมฝ่ายหญิงขึ้นในสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ¹⁰ เพื่อให้เป็นองค์กรบริหารของผู้หญิงไทย ที่จะทำหน้าที่วางแนวทางและดำเนินการเพื่อยกฐานะของผู้หญิงให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศ¹¹ นอกจากนี้ยังได้ให้นางสาวไทยประจำปี พ.ศ. 2482¹² เข้าทำงานที่แผนกรับรองของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติด้วย สาเหตุที่ไม่อนุญาตให้ไปทำงานที่อื่นนั้น เนื่องจากมีความเห็นว่าจะไม่สมควรติดต่อตำแหน่งของนางสาวไทย ที่สมควรได้รับการยกย่อง เพราะผู้หญิงเปรียบประดุจดัง

⁹เอนก นาวิกมูล, การแต่งกายสมัยรัตนโกสินทร์, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ, 2547), หน้า 16.

¹⁰นันทิรา ขำภิบาล, "นโยบายเกี่ยวกับผู้หญิงไทยในสมัยสร้างชาติของจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ.2481- 2487, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530), หน้า 70.

¹¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 71.

¹²อรสม สุทธิสาคร, ดอกไม้ของชาติ (กรุงเทพฯ: รวมพรรณ, 2533) หน้า 64-73.

ดอกไม้ของชาติ และตำแหน่งนางสาวไทยนั้นเป็นศักดิ์ศรีและเป็นหน้าตาของประเทศ¹³

การนำนางสาวไทยมาทำงานทางด้านวัฒนธรรมนับเป็นการแสดงออกประการหนึ่งที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องการให้ประชาชนไทยเห็นว่า ผู้หญิงนอกจากจะเป็นหน้าตาและ ศักดิ์ศรีของประเทศแล้ว ยังมีความสำคัญและสามารถช่วยพัฒนาชาติได้ โดยเฉพาะเรื่องการแต่ง กายของผู้หญิง ที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ประารถนาจะให้มีการพัฒนาตามแบบฉบับของผู้หญิงที่ อยู่ในประเทศที่มีความเป็นอารยะให้จงได้ จึงได้ใช้ตำแหน่งนางสาวไทยทำหน้าที่เชิญชวนและชักนำ ให้ผู้หญิงไทยหันมาให้ความสำคัญกับสุขภาพอนามัยของตนเอง รู้จักแต่งกายให้สวยงาม มีจิตใจที่ เข้มแข็ง สามารถเป็นกำลังของประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ต่อมาในปี 2483 บ้านเมืองกำลังอยู่ในช่วงที่คนไทยทั้งประเทศถูกปลุกเร้าให้อีกเหิมไป ด้วยเลือดรักชาติเนื่องจากกรณีพิพาทอินโดจีน บรรดานักศึกษาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และ การเมือง ตลอดจนนิสิตจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยพร้อมใจกันเดินขบวนครั้งใหญ่ไปตามแนวถนน ราชดำเนิน เพื่อเรียกร้องดินแดนคืน¹⁴ ตามมาด้วยการปะทะกันตามแนวพรมแดนด้านอินโดจีน ระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในขณะนั้นส่งผลให้รัฐบาลและสื่อมวลชนต้องออกประกาศเชิญชวนให้ สุภาพสตรีสมัครเข้าเป็นอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือและดูแลทหารที่บาดเจ็บเป็นจำนวนมากด้วย¹⁵

งานฉลองรัฐธรรมนูญในปีนี้ยังคงจัดเหมือนเช่นทุกปี โดยในปีนั้นนอกจากจะจัดให้มีการ ประกวดนางสาวไทยแล้วยังให้มีการแข่งขันแบบเสื้อประเภทต่าง ๆ¹⁶ เพื่อประชาสัมพันธ์ด้านการแต่ง กายให้ผู้หญิงไทยเกิดการตื่นตัวและนำไปเป็นแบบอย่างได้อย่างเหมาะสมตามนโยบายของ จอมพล ป. พิบูลสงครามด้วย ดังนั้นเวทีการประกวดนางสาวไทยในปี พ.ศ. 2483 นี้จึงไม่เพียงแต่ จัดขึ้นเพื่อให้ได้ผู้หญิงไทยที่สวยงามที่สุดมาเป็นศรีสง่าแก่รัฐธรรมนูญเท่านั้น แต่ได้ใช้เป็นสถานที่ เผยแพร่และประชาสัมพันธ์¹⁷ ส่งเสริมให้สตรีไทยรู้จักปรับปรุงการแต่งกายให้ทันสมัยแบบตะวันตก¹⁸

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 67.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 74.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 74.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 75.

¹⁷ สุพัตรา กอบกิจกุลสกุล, เส้นทางนางงาม (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดอกเบี๋ย, 2536),

หน้า 84.

¹⁸ นันทิรา ขำภิบาล, "นโยบายเกี่ยวกับผู้หญิงไทย...", หน้า 71.

ทัดเทียมอารยประเทศมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งปลุกใจให้ผู้หญิงตระหนักในคุณค่าของตัวเองที่พร้อมจะเสียสละเพื่อประเทศชาติในยามที่บ้านเมืองกำลังครุครุ่นด้วยไฟสงครามเช่นนี้ ดังคำพูดของนางสาวไทยหลังจากที่ได้รับตำแหน่งแล้วตอนหนึ่งว่า

...ในการที่ได้ทำให้ข้าพเจ้ามีความพยายามอยู่เสมอที่จะบำรุงรักษาสุขภาพและอนามัยของร่างกายให้สมบูรณ์ ข้าพเจ้ารู้สึกว่เมื่อร่างกายแข็งแรงและสุขภาพดีนั้น ใ้แต่จะทำให้จิตใจขึ้นบานเป็นสุขอย่างเดียวก้หามีได้ แต่ยังช่วยให้เกิดกำลังใจอันเข้มแข็งที่จะประกอบกรงานทั้งปวงด้วย ข้าพเจ้ารู้สึกยินดีที่ได้เห็นเพื่อนสตรีเป็นอันมากเล็งเห็นคุณประโยชน์ของการรักษาความงามและการบำรุงรักษาสุขภาพและอนามัยให้สดชื่นอยู่เสมอ...ในประวัติศาสตร์ของชาติเรา มีตัวอย่างซึ่งปรากฏอยู่ชัดเจนแล้วว่า ในยามฉุกเฉินผู้หญิงไทยได้เป็นกำลังน้ำใจของเหล่านักรบของชาติ ผู้หญิงไทยสามารถจะพลีทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อชัยชนะ ผู้หญิงไทยยอมสละลูกสาว คนรักและพ่อแม่ เพื่อความดำรงเอกราชของไทย ผู้หญิงไทยในปัจจุบันก็ได้แสดงแล้วหลายทางตามตัวอย่างที่ได้กล่าวมานั้น ผู้หญิงไทยในปัจจุบันจะไม่ยอมให้บรรพบุรุษต้องเสียใจในเรื่องนี้เป็นอันขาด¹⁹ จะเห็นได้ว่า คำพูดของนางสาวไทยสมัยนั้นเน้นให้ผู้หญิงตระหนักถึงการให้ความ

สำคัญต่อการดูแลเอาใจใส่ร่างกายให้สดใสแข็งแรงสมบูรณ์ ซึ่งนอกจากจะช่วยให้จิตใจขึ้นบานแล้วยังก่อให้เกิดกำลังใจและความเข้มแข็งในการประกอบภารกิจกรงานด้วย เพราะในขณะนั้นบ้านเมืองกำลังอยู่ในภาวะคับขัน การปลุกใจให้ผู้หญิงมีความเข้มแข็งโดยใช้นางสาวไทยเป็นผู้ประชาสัมพันธ์ สอดคล้องกับความต้องการอย่างต่อเนื่องของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ต้องการให้ผู้หญิงตื่นตัวในการดูแลปรับปรุงดูแลรักษาสุขภาพร่างกายของตนเองให้สมบูรณ์ และแต่งกายให้ทันสมัย รัฐบาลยังคงให้ความสำคัญต่อผู้หญิงโดยพยายามเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาความมั่นคง และมีความตระหนักถึงการอยู่รอดของประเทศชาติ พร้อมทั้งจะประกอบภารกิจเพื่อประเทศชาติได้ โดยมีกรประกาศรับอาสาสมัครหญิงจำนวนมากเพื่อไปทำหน้าที่อาสากรชาติช่วยเหลือดูแลทหารหาญที่บาดเจ็บในช่วงสงครามอินโดจีนที่ยังคงดำเนินอยู่

อย่างไรก็ตามคำพูดของนางสาวไทยปี พ.ศ. 2483 ซึ่งเป็นการสนองนโยบายของจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นเป็นเพียงมายาคติความงาม ที่ประกอบสร้างขึ้นภายใต้อำนาจทาง

¹⁹ อรรถสม สุทธิสาคร, ดอกไม้ของชาติ, หน้า 77-78.

สังคมและวาทกรรม²⁰ ที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม พยายามสร้างให้เกิดความเชื่อขึ้นว่าผู้หญิงไทย ควรแต่งกายสวยงาม เป็นระเบียบเรียบร้อย และมีสุขภาพสมบูรณ์ และในที่สุดก็ลงเอย ด้วยการนำร่างกายของผู้หญิงที่หล่อหลอมแล้ว และเชื่อฟังแล้ว ปฏิบัติตามแล้ว²¹ นำมาใช้ประโยชน์ ในทางการเมือง เช่น เป็นอาสาสมัคร เป็นต้น

ดังนั้นภารกิจของนางสาวไทยในขณะนั้น นอกจากจะทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ด้านความ สวยความงามตามนโยบายของจอมพล ป. พิบูลสงครามแล้ว ยังประชาสัมพันธ์เรื่องความรักชาติ และการประกอบภารกิจเพื่อชาติด้วย จึงนับว่าเป็นการใช้ประโยชน์จากร่างกายของผู้หญิง ระดับนางสาวไทยส่งผ่านทางวาทกรรม นั่นก็คือใช้ผู้หญิงเป็นเครื่องมือถ่ายทอดมาความคิดความงาม ส่งถึงผู้หญิงด้วยกันเอง เพื่อครอบงำผู้หญิงให้รู้จักพัฒนาตนให้มีสุขภาพดีและสวยงามด้วยการให้ เหตุผลเรื่องรักชาติและเพื่อช่วยชาติเป็นข้ออ้าง

นอกจากจะประชาสัมพันธ์เรื่องการแต่งกายของผู้หญิงไทยบนเวทีประกวดนางสาวไทย แล้ว การสร้างมาตรฐานสัดส่วนและทรวดทรงของผู้หญิงไทยก็เป็นสิ่งที่รัฐบาลให้ความสำคัญด้วย เช่นเดียวกัน ซึ่งมาตรฐานความงามของเรือนร่างของผู้หญิงไทยในช่วงเวลานี้มีความแตกต่างจาก มาตรฐานความงามตามขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม เนื่องจากการคัดเลือกนางงามนั้น มิใช่จะ ตัดสินเพียงหน้าตาที่ต้องงามชดช้อยเท่านั้น แต่ต้องงามตลอดเรือนร่างคือมีใบหน้างดงาม และมี เรือนร่างที่ต้องด้วยสุลักษณะอย่างแท้จริง ดังที่นายแพทย์ยงค์ ชูติมา ได้กล่าวไว้ว่า

ไทยอารยะในสมัยปัจจุบันไม่นิยมผู้ที่อรรชรอ่อนแอ เราต้องการคนงามที่แข็งแรง สุขภาพมั่นคง สัดส่วนของร่างกายนี้ควรเป็นส่วนที่เข้ามาตรฐานกัน เช่น ผู้ที่สูง 160 เซนติเมตร ก็ควรมีน้ำหนักประมาณ 55 กิโลกรัม รอบอกประมาณ 83 เซนติเมตร รอบเอว 64 เซนติเมตร รอบสะโพก 87 เซนติเมตร มาตรฐานนี้เป็นมาตรฐานของสตรี ตามหลักสากลนิยม แต่สำหรับสตรีไทยซึ่งธรรมชาติได้สร้างมาให้เล็กกว่า บางกว่า และถูกขนบประเพณีรั้งรัดเอาไว้เช่นนี้ ก็ควรจะลดมาตรฐานอันนี้ลงได้บ้างแต่ต้องไม่ ห่างไกลกันนัก แต่ส่วนลดอันนี้หากชาวไทยทั้งหลายโดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านผู้เฒ่าผู้แก่ จะได้ช่วยเป็นหัวเรียวหัวแรงให้บุตรหลานของท่านได้บริโภคอาหารและบริหารร่างกาย ได้ตามสุลักษณะมาตั้งแต่เล็กแล้ว ก็เชื่อได้ว่าเรือนร่างของสตรีไทยจะเทียบกับ

²⁰ มิเชล ฟูโกต์, ร่างกายได้บงการ, แปลโดยทองกร โภคธรรม (กรุงเทพฯ: โครงการ จัดพิมพ์คบไฟ, 2547), หน้า 23.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

มาตรฐานสากลได้ในเวลาอันไม่ช้านัก²²

จะเห็นได้ว่ามายาคติความงามของเรือนร่างแบบตะวันตก มีผลให้การปรับปรุงเรือนร่างและการแต่งกายของผู้หญิงไทยในยุคนี้ใช้มาตรฐานความงามแบบตะวันตกเป็นรูปแบบ รัฐบาลได้พยายามทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญต่อการรับประทานอาหารให้ได้ตามสุขลักษณะ และเชื่อมั่นว่าการรับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะจะทำให้เรือนร่างของผู้หญิงไทยพัฒนาเทียบเท่ากับผู้หญิงตะวันตกในอนาคตต่อไป ดังนั้นจึงต้องมีการทำความเข้าใจในเรื่องความงามของผู้หญิงไทยใหม่โดยนายแพทย์ยงค์ ชุติมา ได้ชี้แนะว่า

มาตรฐานเรือนร่างของหญิงงาม คือ มีรูปร่างสูงโปร่ง เพรียวลมสมส่วน ไม่ผอม แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่อ้วน...ในประเทศไทยความสนใจเรื่องสัดส่วนต่าง ๆ ของร่างกายมีอยู่น้อย เนื่องจากการคาดเดาอย่างผิด ๆ ว่าชาวเมืองร้อนต้องเล็ก แคระ บอบบาง ความเข้าใจผิดอันนี้ทำให้ประชากรไม่ตื่นตัวในเรื่องรูปร่าง ความเข้าใจผิดอีกประการหนึ่งก็คือ นิยมคนท้วมอ้วนท้วนว่าสมบูรณ์ เทียบพร้อมด้วยอนามัย การที่จะทำให้รูปร่างสง่าผ่าเผยใกล้เคียงแบบสากลยิ่งขึ้น ก็โดยการรู้จักกินอยู่และออกกำลังกายตามหลักบริโภคนศาสตร์และอนามัย²³

ดังนั้น รูปร่างสูงโปร่ง เพรียวลม สมส่วน ไม่อ้วน จึงเป็นมายาคติความงามแบบตะวันตกที่รัฐบาลมุ่งหวังให้ผู้หญิงไทยเห็นความสำคัญและปฏิบัติตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะที่บ้านเมืองกำลังอยู่ในช่วงสงคราม ร่างกายของผู้หญิงที่สวยงาม แข็งแรง และสมส่วนนั้น จะเป็นร่างกายที่สามารถทำประโยชน์ให้กับประเทศชาติได้

ในปี พ.ศ. 2484 ในขณะที่บ้านเมืองกำลังอยู่ในภาวะสงครามอยู่นั้น รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้พยายามสร้างความพร้อมเพรียงและความเป็นระเบียบในการแต่งกายของคนในชาติด้วยการออกประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยรัฐนิยม ฉบับที่ 10²⁴ เรื่องการแต่งกายของประชาชนชาวไทยขึ้น ความว่า

ด้วยรัฐบาลได้สังเกตเห็นว่า การแต่งกายของประชาชนชาวไทยในสาธารณสถาน

²² ยงค์ ชุติมา, สมุดคู่มือชีวิตอนามัย พิมพ์แจกในงานศพนางละม่อม แซ่ลิ้ม ณ วัดอ่างศิลา จ.ชลบุรี (พระนคร : ร.พ. อุดม, 2499), อ้างถึงในกิ่งสกล กวินรวีกุล, 2545, หน้า 113.

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 92.

²⁴ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 58, ตอนที่ 47, วันที่ 15 มกราคม 2484.

หรือที่ชุมชน ยังไม่สุภาพเรียบร้อยสมกับวัฒนธรรมของชาติไทย คณะรัฐมนตรี จึงได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ให้ประกาศเป็นรัฐนิยมไว้ดังต่อไปนี้

1. ประชาชนไทยไม่พึงปรากฏตัวในที่ชุมชน หรือสาธารณะสถาน ในเขตเทศบาล โดยไม่แต่งกายให้เรียบร้อย เช่น นุ่งแต่กางเกงขั้นใน หรือไม่สวมเสื้อ หรือนุ่งผ้าลอยชาย เป็นต้น
2. การแต่งกายที่ถือว่าเรียบร้อยสำหรับประชาชนชาวไทย มีดังต่อไปนี้
 - ก. แต่งเครื่องแบบตามสิทธิและโอกาสที่จะแต่งได้
 - ข. แต่งตามแบบสากลนิยมในทำนองที่สุภาพ
 - ค. แต่งตามประเพณีนิยมในทำนองที่สุภาพ

หลังจากการประกาศรัฐนิยม ฉบับที่ 10 เรื่องการแต่งกายของประชาชนชาวไทยแล้ว วัฒนธรรมการแต่งกายดีและทันสมัยได้ถูกริเริ่มขึ้นอย่างจริงจัง โดยรัฐบาลได้มีการจัดตั้ง คณะกรรมการวางระเบียบการแต่งกาย²⁵ ขึ้นหนึ่งชุด เพื่อจัดวางระเบียบการแต่งกายให้เป็น มาตรฐานในการถือปฏิบัติให้สอดคล้องกันตามยุคสมัย นอกจากนี้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังได้มีสาส์นเป็นคำวิงวอน²⁶ ให้ผู้หญิงไทยปฏิบัติตาม ดังนี้

เพื่อเป็นที่ระลึกและแสดงความชื่นชมยินดีในโอกาสอันประเสริฐที่ชาติไทยของเรา ได้ประสบความสำเร็จอันพึงใจ ในการปรับปรุงเส้นเขตแดนตามความยุติธรรมกับ อินโดจีนของฝรั่งเศสคราวนี้ ท่านนายพลตรี หลวงพิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ขอวิงวอนด้วยความเคารพแต่พี่น้องสตรีไทย ได้เปลี่ยนการตกแต่งร่างกาย ให้สม กับที่เราเป็นอารยประเทศและอารยะชน คือ

1. ขอให้พี่น้องสตรีทุกท่านไว้ผมยาวตามประเพณีนิยมในสมัยโบราณของเรา หรือไว้ผม ยาวตามสมัยนิยมปัจจุบันนี้
2. ขอให้พี่น้องสตรีไทยทุกท่านเลิกการใช้ผ้าจุงกระเบน เปลี่ยนเป็นการนุ่งผ้าถุงอย่าง สมัยโบราณของเรา หรือตามสมัยนิยมปัจจุบันนี้
3. ขอให้พี่น้องสตรีไทยทุกท่านเลิกใช้ผ้าผืนเดียวปกปิดกายท่อนบน คือ ไม่ใช้ผ้า คาคอก หรือปล่อยเปลือยกายท่อนบน ให้ใช้เสื้อแทน

²⁵ ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี, "เรื่องระเบียบการแต่งกายของสตรี," สามิตตสาร (ฉบับ พิเศษ) 1: 5, : 74.

²⁶ การแต่งกายสมัยสร้างชาติ (พระนคร: โรงพิมพ์ไทยพาณิชย์การ, 2484), หน้า 118.

ทั้งนี้หวังว่าพี่น้องสตรีไทยทุก ๆ ท่านจะได้พร้อมใจกันเป็นเอกฉันท์ เริ่มปฏิบัติตาม คำวิงวอนดังกล่าวนี้ ซึ่งจะเป็นเกียรติยศและเป็นสง่างามแก่ชาติไทยของเราตลอดไป ชั่วกาลนาน.

นอกจากรัฐธรรมนูญ และคำวิงวอนแล้ว จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังได้มีสาสน์ที่ส่งถึง ประชาชนไทยอีกหลายฉบับ อาทิ เรื่องการแต่งกายของสตรีไทย²⁷ เรื่องให้ข้าราชการสวมหมวก²⁸ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีหนังสือจากกรมโฆษณาการ เรื่องขอความร่วมมือเพื่อแนะนำให้สตรีที่อยู่ใน ความปกครองสวมหมวกโดยทั่วกันด้วย²⁹ หลังจากนั้นแล้วก็มีทั้งสาสน์จากนายกรัฐมนตรี และมติ รัฐมนตรีที่ออกมาล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตามทั้งสิ้น ทำให้ผู้หญิงไทยในช่วงเวลานั้นต่างแต่ง กายนุ่งผ้าถุงหรือไม่ก็นุ่งกระโปรง สวมหมวก เลิกไว้ผมสั้นตามรัฐธรรมนูญกันถ้วนหน้า โดยเฉพาะ ข้าราชการหญิง³⁰ ที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เห็นสมควรว่าควรที่จะเป็นผู้นำในอันที่จะปฏิบัติตาม วัตถุประสงค์ของรัฐบาล โดยให้เหตุผลว่าเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมและรักษาสุขภาพอนามัย และดู เป็นระเบียบเรียบร้อย

ดังนั้นยุครัฐธรรมนูญนี้ ผู้หญิงไทยโดยทั่วไปที่อยู่ในช่วงของการออกคำสั่งให้นุ่งผ้าถุงหรือ สวมกระโปรง สวมหมวก และสวมรองเท้า ต่างปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เป็นไปตามมาตยาคติ ความงามที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม สร้างขึ้นเพื่อครอบงำให้ผู้หญิงปฏิบัติตาม โดยการสรรหา เครื่องแต่งกายมาแต่งให้เป็นไปตามมาตยาคติความงามตามแบบที่ตนเห็นว่างามตามนโยบาย แม้จะ ไม่มีการประกวดนางสาวไทยในช่วงเวลานี้แล้วก็ตามแต่รูปแบบการแต่งกายก็เปลี่ยนแปลงไป ดัง แสดงในรูปภาพที่ 8-10

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 119.

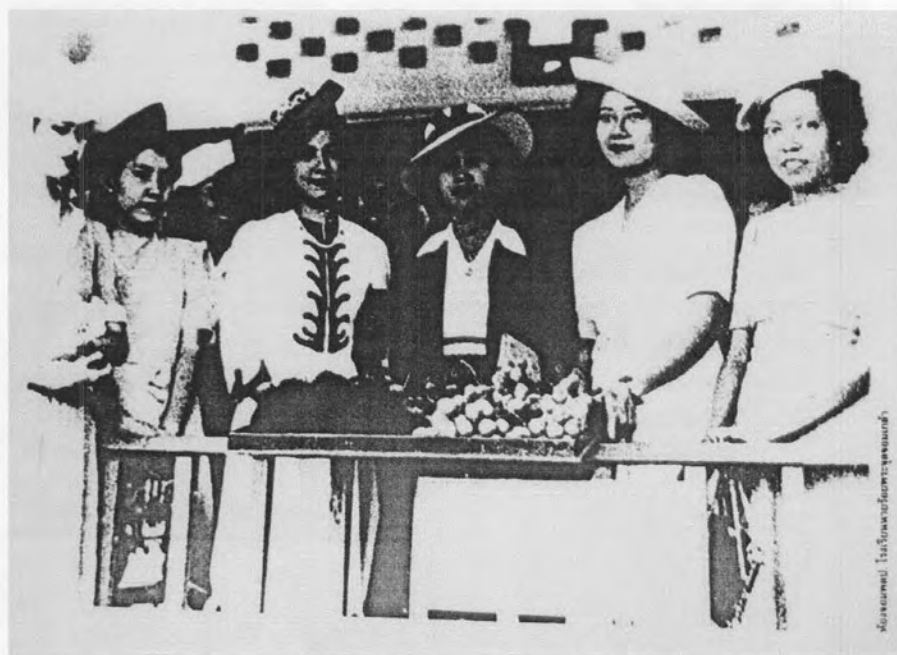
²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 120.

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 121.

³⁰ ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี, "เรื่องระเบียบการแต่งกายของสตรี," สามิตตสาร (ฉบับ

รูปที่ 7 นางสาวไทย พ.ศ. 2482 กับการสวมหมวกในยุคที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ
(ที่มา : อรสม สุทธิสาคร, 2533 : 69)

รูปที่ 8 การแต่งกายของสตรีไทยในยุครัฐธรรมนูญ (ที่มา : เอนก นาวิกมูล, 2547 : 183)

รูปที่ 9 ผู้หญิงสวมกระโปรงสวมหมวก สวมรองเท้า รอรับของแจกในยุครัฐนิยม
(ที่มา : เอนก นาวิกมูล, 2547:186)

จากรูปที่ 8 - 10 แสดงให้เห็นว่ามายาคติความงามตามรูปแบบวัฒนธรรมตะวันตกที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม พยายามปลูกสร้างให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ตลอดจนสื่อจากต่างประเทศและภาพยนตร์ต่างประเทศที่นำแฟชั่นการแต่งกายเข้ามาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้หญิงตื่นตัวและแต่งกายตามรูปแบบนั้น เป็นการตอบสนองความต้องการของจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยที่ผู้หญิงไทยไม่รู้สึกรู้ว่าตัวเองได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในทางการเมืองและการแสวงหาอำนาจของรัฐบาลชุดนี้ในการที่จะก้าวไปสู่ความเป็นชาติที่มีอารยะตามที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ปรรณนา

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างเร่งรีบ และไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในสังคมไทยโดยส่วนรวม ประชาชนส่วนใหญ่จึงยังขาดความเข้าใจ และขาดความพร้อมเพียงพอในการปฏิบัติตาม ดังนั้นจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้มีสาสน์ถึงประชาชนเรื่องความสำคัญในการบำรุงวัฒนธรรมของชาติ³¹ ออกมาชี้แจงโน้มน้าวให้ประชาชนเกิดความเข้าใจในเรื่องวัฒนธรรมของชาติและเพื่อก่อให้เกิดความรู้สึกคล้ายตาม ดังความตอนหนึ่งว่า

³¹ดูรายละเอียดในภาคผนวก ข

...ในการสร้างชาติให้วัฒนาถาวรเทียบทันอารยประเทศนั้น รัฐบาลจำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงส่วนต่าง ๆ ของประเทศทุกด้านโดยเฉพาะในด้านวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึง ลักษณะที่แสดงความเจริญงอกงาม...และเป็นอุปกรณี่ให้การสร้างชาติของเราได้ดำเนิน ไปสู่จุดหมายได้รวดเร็ว และตั้งอยู่บนรากฐานอันมั่นคง ประเทศชาติจะมีการก่อสร้าง ถนนหนทางตึกงามขึ้นอย่างงดงาม มีเงินทองใช้สอยกันอย่างฟุ่มเฟือย แต่ถ้าพลเมือง ของชาติมีวัฒนธรรมต่ำ มีจิตใจเป็นป่าเถื่อนไม่รู้จักรักษาอนามัย ไม่แต่งกายเป็น ระเบียบเรียบร้อย อะไรสะดวกอะไรง่ายก็ทำไป โดยมีได้ไตร่ตรองหาเหตุผลแล้ว ประเทศชาติของเราก็คงหาครวได้ชื่อว่าอารยะไม่ และจะวัฒนาถาวรอยู่ตลอดไปไม่ได้ เพราะไม่มีรากฐานอันมั่นคง รัฐบาลจึงพยายามขัดเกลารักษาชำระล้างสิ่งโสโครกภายใน ได้แก่วัฒนธรรมของพี่น้องชาวไทยให้หมดจดผ่องใสเสียด้วย..การแต่งกายอย่างอารยะ ชนนั้น เป็นปัจจัยอันหนึ่งที่จะเร่งเร้าให้เราบำเพ็ญวัฒนธรรมในด้านทั่ว ๆ ไปอีกด้วย ...การแต่งกายดีโดยปกติ จะไม่ทำให้จิตใจของเราเป็นป่าเถื่อน...ถ้าเราแต่งกายไม่ผิด อะไรกับคนป่า คนต่างประเทศ เขาเห็นเข้าเขาก็ดูถูก และพยายามยื่นมือเข้ามาช่วย แต่งกายให้เรา อ้างว่าเพื่อนำวัฒนธรรมมาให้ อย่างนี้เราจะยอมเขาหรือ ถ้าชาติ เดียวกันดูถูกก็พอทำเนา แต่ถ้าถูกต่างชาติดูถูกแล้ว ก็จะเป็นชนวนให้เรามีสัมพันธไมตรี กับต่างประเทศได้ยาก...

รูปที่ 10 ภาพตัวอย่างการแต่งกายที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนปฏิบัติตาม (ที่มา : วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร, 2544:172)

จอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีความพยายามอย่างมากในการปลุกใจ หว่านล้อม ให้ผู้คนปฏิบัติตามในสิ่งที่ตนเห็นว่าเป็นวัฒนธรรมที่ดั่งามอันได้แก่การแต่งกายให้มีระเบียบ และรู้จักรักษาสุขภาพอนามัย ไม่ให้เป็นที่รังเกียจของชาติที่เจริญแล้ว หรือเพื่อที่จะใช้เป็นข้ออ้างหรือเหตุผลของชาติที่เจริญแล้วในการที่จะเข้ามาดูแลแทน

แต่เนื่องจากในขณะนั้นแบบอย่างเรื่องการแต่งกายที่จะเผยแพร่ให้ประชาชนปฏิบัติตามนั้นยังไม่เป็นที่แพร่หลาย จะมีบ้างก็ได้แก่ ภาพตัวอย่างการแต่งกาย (รูปที่ 10) ที่ต้องการให้ประชาชนปฏิบัติตามวัฒนธรรม จึงมีทั้งการปฏิบัติตามบ้าง และไม่ปฏิบัติตามบ้าง ทำให้รัฐบาลต้องออกประกาศ ศาสน์ และคำวิงวอนถึงประชาชน และที่สำคัญรัฐบาลได้ใช้ประโยชน์จากสื่อวิทยุและหนังสือพิมพ์ในการเผยแพร่นโยบายของรัฐบาลด้วย

ไม่เพียงแต่รัฐบาลจะขอให้วิทยุเผยแพร่นโยบายวัฒนธรรมให้ประชาชนรับทราบเท่านั้น แต่ยังมีรายการสนทนา บทความ และรายการบันเทิง กระตุ้นปลุกเร้าให้ประชาชนทำตาม³² อีกด้วย รายการวิทยุที่ถือว่าเป็นกระบอกเสียงของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และมีบทบาทอย่างมากในการรณรงค์นโยบายวัฒนธรรม คือ รายการสนทนานายม้นนายคง³³ อีกทั้งนิตยสารผู้หญิงต่าง ๆ ก็ได้สนองนโยบายรัฐบาลด้วยการเผยแพร่การแต่งกายตามนิตยสารผู้หญิงด้วย อาทิ นิตยสารสุภาพสตรี ทั้งนี้เนื่องจากในช่วงระยะเวลานั้นการเผยแพร่ภาพของการแต่งกายทางสื่อประเภทอื่น อันได้แก่โทรทัศน์ ยังไม่เป็นที่แพร่หลาย ประชาชนโดยทั่วไปยังไม่มีโทรทัศน์ไว้ชมตามบ้านเรือนกันอย่างดาษดื่นดังเช่นปัจจุบัน ดังนั้นการที่ผู้หญิงจะสามารถเข้าถึงรูปแบบการแต่งกายได้ก็สามารถหาดูได้จากหนังสือพิมพ์ นิตยสารผู้หญิง หรือที่ใช้ผู้หญิงแสดงเป็นแบบหน้าปกโฆษณา เป็นต้น นอกจากนี้ก็จะมีภาพยนตร์ต่างประเทศที่เข้าฉายตามโรงภาพยนตร์ที่จะสามารถดูรูปแบบการแต่งกายจากดาราที่น่าแสดงได้ และส่วนหนึ่งก็มาจากผู้ที่ไปศึกษาต่างประเทศที่นำรูปแบบการแต่งกายเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทยด้วย³⁴

³² สุวิมล พลจันทร์ "กรมโฆษณาการกับการโฆษณาอุดมการณ์ทางการเมือง (พ.ศ. 2476- 2487)," วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531, หน้า 75-140.

³³ สังข์ พัธโนทัย, ความนึกในกรงขัง (พระนคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2499), หน้า 245-253.

³⁴ ศิลปากร, กรม, กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์, ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมกรุงรัตนโกสินทร์, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์มณเฑียร, 2525), หน้า 14.

รูปที่ 11 แฟชั่นสตรี จากนิตยสารสุภาพสตรี ฉบับวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2485
(ที่มา: พีระพงศ์ ดามาพงศ์, 2546 : 219)

จากรูปที่ 11 เห็นได้ว่ามีความชัดเจนของมายาคติความงามจากตะวันตกที่เข้ามา ประกอบกับความเคร่งครัดของรัฐนิยม ส่งผลให้การแต่งกายของผู้หญิงไทยในหน้าปกนิตยสารมี รูปแบบการแต่งกายตามแบบตะวันตกด้วยเช่นกัน โดยสุภาพสตรีในภาพมีการนุ่งกระโปรง สวม หมวก แต่งหน้า ทาปาก ไว้ผมยาวและตัดผมอย่างสวยงาม รูปแบบการแต่งกายดังกล่าว เป็นการ ตอบสนองนโยบายรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และเป็นไปตามรูปแบบมายาคติความงาม ตะวันตกที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ปรารถนาให้เป็นเช่นนั้น โดยเมื่อผู้หญิงอื่นทั่วไปเห็นและรู้สึก คล้อยตามในมายาคติความงามรูปแบบนี้และรู้สึกลุ่มหลงตามก็จะนำไปเป็นรูปแบบในการตกแต่ง ร่างกายให้สวยงามต่อไป

อย่างไรก็ตาม แต่เดิมนั้น การเปลี่ยนแปลงเครื่องแต่งกายจะเริ่มจากในราชสำนักก่อน แล้วจึงแพร่หลายมาสู่ราษฎรทั่วไป เป็นการเปลี่ยนอย่างที่เราเรียกว่า ค่อยเป็นค่อยไป โดยคนชั้นสูงจะเป็นผู้นำในการแต่งกายมาทุกยุคสมัย³⁵

ในวรรณกรรมเรื่อง **สี่แผ่นดิน** ของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช มีตอนหนึ่งในบทสนทนาของตัวละคร ในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงการแต่งกายตอนหนึ่งว่า

ซ้อยคิดดูบ้างหรือเปล่า พลอยปรารภขึ้นอีก แต่ก่อนนี้ไม่ว่าอะไรก็ออกมาจากในวังทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องแต่งเนื้อแต่งตัว น้ำอบ ของกินของเล่น ในวังเริ่มก่อน แล้วข้างนอกก็ตามอย่าง เมื่อเราเป็นสาว ๆ มักจะทำอะไรก่อนคนอื่นเสมอ ของใช้เราก็มีใหม่ ๆ ก่อนคนข้างนอก เสื้อผ้าเครื่องแต่งตัวแบบไหน ๆ เราก็เริ่มกันก่อนแล้วข้างนอกจึงค่อย ๆ ตามไป จนใช้เหมือนกันทั่วกันหมด ฉันยังจำได้เลย เมื่อครั้งตามเสด็จบางประอิน พวกผู้หญิงชาวบ้านที่เขาพายเรือมาขายของแถวที่จอดเรือเครื่อง เขาชอบดูพวกเราชาววัง ดูแล้วก็ยิ้มน้อยยิ้มใหญ่ ชมว่าแต่งตัวงามเหมือนกับละครที่เขาเล่น ดูเท่าไรก็ไม่เบื่อ แต่พอคุ้นกันหนักเข้า พวกชาวบ้านสาว ๆ เขาจำแบบไปแต่งตัว จนดูสวยงามพอ ๆ กับเราไปบ้างเหมือนกัน แต่เดี๋ยวนี้ฉันไม่รู้ว่าเขาไปเริ่มแบบเริ่มแผนกันที่ไหน จะดูใครเป็นแบบอย่างก็หาดูไม่ได้ ถึงอยากจะตามเขาเราก็ตามไม่ทัน ผิดกับแต่ก่อนเสียจริง ๆ ฉันก็ไม่เห็นจะแปลกอะไรนี่พลอย ซ้อยว่า แต่ก่อนผู้มีบุญวาสนาทำนออยู่ในวังกันทั้งนั้นอะไร ๆ ก็ต้องออกมาจากในวังก่อน เป็นธรรมดา แต่เดี๋ยวนี้ในวังมีใครอยู่ล่ะพลอย มีแต่ยายแก่อายฉันเพียงไม่กี่คน ใครเขาจะมามองให้เสียเวลา คนเขาก็ต้องไปเที่ยวจ้างมองผู้มีบุญวาสนาในที่อื่น แล้วเดี๋ยวนี้เขาก็ทำอะไรกันง่ายดี ท่านจะเอาอย่างไร ท่านก็สั่งเอาปุบปับ ใครไม่ทำก็จับเลย สะดวกดีเหมือนกัน ไม่ต้องเสียเวลาคิด มัวซ้อยอิงตัดจริตว่าจะทำดีหรือไม่ทำดีอย่างแต่ก่อนไม่ได้ ฉันมันคนใจเร็ว ฉันชอบอย่างนี้แหละ ซ้อยนี่ทันสมัยอยู่เสมอทีเดียวนะ พลอยเข้าขึ้น คำ อีฉันนี่แหละ ตัวตามท่านผู้นำละอีกหน่อยฉันจะไปสมัครเป็นทหารหญิงกับเขาบ้าง แต่กลัวแต่เขาจะไม่รับเท่านั้นเพราะมันแก่ไป ถ้าเป็นสาว ๆ เหมือนเมื่อก่อนละก็คอยดูฝีมือฉันบ้างสิ ฉันจะหัดทหารให้สนุกเชียว แล้วซ้อยก็หัวเราะ ขอบใจคำพูดของตนเองอย่างครั้นแครง ทำให้พลอยต้องหัวเราะไปด้วย³⁶

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 24.

³⁶ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, **สี่แผ่นดิน** (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ชัยฤทธิ์, 2496), หน้า 848.

เห็นได้ว่าแต่เดิมนั้นรูปแบบการแต่งกายจะเริ่มจากในราชสำนักมาก่อนแล้วจึงแพร่มาสู่สามัญชน แต่เมื่อมาถึงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามแล้ว กลับเป็นผู้ริเริ่มให้มีการเปลี่ยนแปลงเสียเอง จึงถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง การกระทำของจอมพล ป. พิบูลสงครามเช่นนี้ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลของตนเป็น "รัฐบาลสามัญชน" ภายหลังจากที่ประเทศไทยได้เปลี่ยนการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้ว อำนาจทั้งหลายควรตกอยู่กับประชาชน ดังนั้นเมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จึงได้ดำเนินมาตรการหลายอย่างเพื่อที่จะลดอำนาจและความสำคัญของราชสำนักลง โดยสร้างภาพให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้นำประเทศแต่เพียงผู้เดียว ถือว่าเป็นการต้านราชสำนักและตามแบบตะวันตกโดยเฉพาะในเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในเกือบทุกด้าน³⁷

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ประกาศใช้รัฐธรรมนูญต่าง ๆ นี้ ราชสำนักมิได้มีบทบาทใด ๆ โดยเฉพาะเรื่องการแต่งกาย ล้วนแล้วแต่เป็นมายาคติความงามจากตะวันตกที่จอมพล ป. พิบูลสงครามนำมาเป็นรูปแบบในการเปลี่ยนแปลงการแต่งกายของผู้หญิงไทยทั้งสิ้น ซึ่งการแต่งกายรูปแบบใหม่นี้ เอนก นาวิกมูล กล่าวถึงการนุ่งผ้าถุงและกระโปรงในยุคนั้นว่า

ในขณะนั้นการนุ่งโจงกระเบนกำลังจะหมดไปเพราะมีรัฐธรรมนูญ แต่ให้เปลี่ยนมานุ่งผ้าถุง หรือนุ่งกระโปรงแทน การนุ่งผ้าถุงนับเป็นการแต่งกายอย่างชาวบ้านสักหน่อย ส่วนคนที่ตามสมัยหรือมีเงินก็นุ่งกระโปรง แต่หมวกนั้นก็สวมกันทั่วไป...

...จากการสอบถามชาวบ้านหลายจังหวัดในภาคกลางได้รับคำตอบเหมือนกัน คือ

เพิ่งรู้จักผ้าถุงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามทั้งสิ้น³⁸

นับได้ว่าผ้าถุงกับกระโปรงเกิดขึ้นจริงจังในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามนี่เอง³⁹

แต่อย่างไรก็ตามก่อนหน้าที่จะมีการนุ่งผ้าถุงในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้น สมเด็จพระเจ้าฟ้าหลวงไชยอลงกรณ์รินทรเทพกุมารี กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร พระราชธิดาองค์ที่ 43

³⁷จิรพร วิทยศักดิ์พันธุ์ "นโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม : ลัทธิชาตินิยมกับผลกระทบทางสุนทรียทัศน์" เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง จอมพล ป. พิบูลสงคราม กับการเมืองสมัยใหม่ 24-25 มิถุนายน 2536.

³⁸เอนก นาวิกมูล, การแต่งกายสมัยรัตนโกสินทร์, หน้า 190, 174.

³⁹เรื่องเดียวกัน, หน้า 174.

ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงคิดนุ่งผ้าถุงสำเร็จ* มาก่อนหน้านี้แล้ว⁴⁰ แต่มิได้เผยแพร่สู่สามัญชน ส่วนรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะได้รับแบบอย่างมาเผยแพร่ให้กับประชาชนหรือว่าคิดเองนั้นยังไม่มีหลักฐานยืนยัน⁴¹

อย่างไรก็ตามการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงการแต่งกายของผู้หญิงไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 นี้ก็ได้ก่อให้เกิดการขยายตัวของกิจการด้านการเสริมสวยขึ้นอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ยังได้มีการจัดแสดงแบบเสื้อโดยใช้นางแบบจริงแทนการใช้หุ่นเป็นครั้งแรก ที่บริษัทไทยนิคมสรรพสินค้า ในปี พ.ศ. 2486 โดยนางแบบรุ่นแรกนี้ ทางบริษัทดังกล่าวได้คัดเลือกพนักงานหญิงของบริษัทที่มีรูปร่าง และใบหน้าดีมีความงามจากตะวันตกที่เข้ามาไม่เพียงแต่การปรับเปลี่ยนเรื่องการแต่งกายเท่านั้นแต่ได้ก่ออาชีพใหม่ให้กับผู้หญิงไทยด้วย ได้แก่ อาชีพนางแบบ

ต่อมาเมื่อสงครามสิ้นสุดลง ในปี พ.ศ. 2487 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ตกเป็นผู้ต้องหาคดีอาชญากรรมสงครามต้องเข้าไปอยู่ในลพบุรี และใช้ชีวิตอย่างสงบ⁴² ระหว่างนั้นงานวัฒนธรรมที่เคยออกประกาศในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ถูกรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ประกาศยกเลิก⁴³ เรื่องสวมหมวก สวมรองเท้า กินหมาก ตลอดจนการแต่งกายให้สวยงามก็ยกเลิก⁴⁴ เพราะเห็นว่าการประกาศเช่นนั้นเป็นการไม่เหมาะสม ประชาชนได้รับความเดือดร้อนเรื่อง

* ผ้าถุงสำเร็จที่วันนี้ไม่ต้องทอผ้าหรือคาดเข็มขัด หรือขมวดชายอย่างผ้าถุงธรรมดา เพราะเย็บให้พอดีตัวเรียบร้อยแล้ว ถ้าสมัยก่อนคงใช้กระดุม ส่วนสมัยนี้ใช้ซิปรูดข้างก็มี ผ้าถุงสำเร็จดูเรียบร้อยกว่า สะดวกกว่า เนื่องจากไม่ต้องพะวงขมวดหรือกลัวหลุด ปัจจุบันนี้ก็มีนุ่งกันทั่วไปสำหรับไปงาน เช่นผู้ที่แต่งชุดไทยพระราชานิยม หรือนุ่งไปงานศพเป็นต้น (แต่ถึงกระนั้นชาวบ้านทั่วไปก็นุ่งผ้าถุงธรรมดามากกว่า เพราะราคาผิติดกัน) (อนเนก นาวิกมูล, 2547 : 175)

⁴⁰อนเนก นาวิกมูล, การแต่งกายสมัยรัตนโกสินทร์, หน้า 175.

⁴¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 175.

⁴²วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์, หน้า 72.

⁴³เรื่องเดียวกัน, หน้า 74.

⁴⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 75.

การครองชีพอยู่แล้ว ไม่ควรไปบังคับให้ลำบากใจมากขึ้นอีก⁴⁵ จนกระทั่งเกิดรัฐประหารในปี พ.ศ. 2491 จอมพล ป. พิบูลสงครามจึงได้กลับมาใช้อำนาจอีก 10 ปี⁴⁶

2. การแต่งกายของสตรีไทยหลังยุครัฐนิยม

ในปี พ.ศ. 2491 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้กลับมาใช้อำนาจอีกครั้งหลังจากได้ทำรัฐประหารโค่นล้มรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ได้⁴⁷ ในขณะนั้นประเทศไทยเพิ่งพ้นจากสภาพความบอบช้ำของสงครามมหาเอเซียบูรพา การแต่งกายของผู้หญิงไทยในขณะนั้นยังคงนุ่งผ้าถุง หรือสวมกระโปรงกันอยู่ ส่วนการนุ่งโจงกระเบนนั้นในส่วนของชาวบ้านในแถบนอก ๆ ยังมีอยู่บ้าง คือที่เป็นคนแก่ หรือไม่ก็พวกเล่นเพลงเล่นละครอันเป็นการจำเป็น นอกนั้นนุ่งผ้าถุงหรือกระโปรงสมัยใหม่กันมากแล้ว⁴⁸ ในยุคนี้ไม่มีการสวมหมวกกันอีกแล้ว เพราะไม่มีการบังคับเหมือนกับช่วงที่ประกาศใช้รัฐนิยม⁴⁹ (ดังแสดงในรูปที่ 12-13 ในหน้า 68)

⁴⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 95.

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 96.

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 97.

⁴⁸ เอนก นาวิกมูล, การแต่งกายสมัยรัตนโกสินทร์, หน้า 105.

⁴⁹ วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร, วิวัฒนาการสังคมไทย..., หน้า 528.

รูปที่ 12 ภาพถ่ายสตรีไทย เมื่อปี พ.ศ. 2495 ยังคงแต่งกายนุ่งผ้าถุง ไว้ผมตัด
เช่นเดียวกับยุครัฐนิยม แต่เลิกสวมหมวกแล้ว

รูปที่ 13 สุภาพสตรีนุ่งกระโปรงนิวลุค ไว้ผมตัดหยิก เลิกสวมหมวก (ภาพถ่ายปี พ.ศ. 2496)

ในช่วงเวลานี้ สืบเนื่องจากการที่อเมริกาเป็นฝ่ายชนะสงคราม ทำให้อิทธิพลของแฟชั่นการแต่งกายของอเมริกันเข้ามามีบทบาทในสังคมไทยขณะนั้นอย่างมาก ดังที่ วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร กล่าวไว้ในหนังสือ ย้อนไปข้างหลัง ว่า

การที่อเมริกาเป็นฝ่ายชนะสงคราม และการที่ภาพยนตร์อเมริกันเริ่มกลับเข้ามาฉายอีก ทำให้คนไทยกลายเป็นโรคเห่ออเมริกันไปโดยไม่รู้ตัว และโรคนี้ก็เป็นกันอยู่ยาวนานปี เป็นว่าอะไร ๆ อเมริกันเป็นดีไปทั้งหมด ใครได้ไปอเมริกาเหมือนว่าได้ไปเมืองสวรรค์⁵⁰ แฟชั่นกระโปรงหลังสงครามของอเมริกันที่เป็นที่นิยมในช่วงหลังสงคราม ได้แก่ กระโปรงนิวลุค⁵¹ (New Look) เป็นกระโปรงบาน ถ้านั่งลงกับพื้นก็เห็นเป็นวงรอบตัว เวลาตัดจะเปลืองผ้ามาก เพราะใช้ผ้าทั้งผืนเฉลี่ยวงกลม นอกจากนี้ยังมีกระโปรง 4 ชั้น 6 ชั้น 8 ชั้น เป็นกระโปรงที่ต้องใช้ผ้า 4 หรือ 6 หรือ 8 ชั้นมาต่อกัน แล้วแต่ความเหมาะสมของรูปร่าง และที่นิยมในยุคนี้อีกแบบหนึ่งก็คือ กระโปรงสุ่มไก⁵² เป็นกระโปรงที่มีโครงไม้กลม ๆ อยู่ข้างใน สอดในรอยต่อระหว่างชั้นทุกชั้น เหมือนกับสวมหมวกสุลาฮูบ และยังมีการจีบรอบ ๆ ด้วย

รูปที่ 14 แสดงการนุ่งกระโปรงนิวลุคของผู้หญิงไทยซึ่งเป็นที่แพร่หลายและนิยมโดยทั่วไป (ที่มา : เอนก นาวิกมูล, 2547 : 211)

⁵⁰ วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร, ย้อนไปข้างหลัง, หน้า 101.

⁵¹ เอนก นาวิกมูล, การแต่งกายสมัยรัตนโกสินทร์, หน้า 194.

⁵² เรื่องเดียวกัน, หน้า 194.

นอกจากนี้แฟชั่นในยุคหลังสงครามสำหรับผู้หญิงนิยมสวมแว่นกันแดดกระจกสีฟ้า⁵³ เข้ากับชุดกระโปรง “นิวลุค” ผู้หญิงที่ใส่กระโปรงนิวลุคเรียกว่าเป็นสาวสังคมในสมัยนั้น⁵⁴ ส่วนเสื้อนิยมประดับลูกไม้ มีจีบที่ระบายและผมตัดหยิก⁵⁵

รูปที่ 15 สามเกลอตอน “หยาดฟ้ามาดิน” (ที่มา : พีระพงศ์ ดามาพงศ์, 2546 : 90)

ภาพปกหยาดฟ้ามาดิน วาดภาพปกโดย พนม สุวรรณบุญย์ สะท้อนให้เห็นถึงบรรยากาศของกรุงเทพฯ เมื่อปี พ.ศ. 2494 และการแต่งกายของสาวยุคนั้น⁵⁶ เห็นได้ว่าการแต่งหน้าเน้นการแต่งดวงตาให้หวานเยิ้ม เขียนคิ้ว ทาปาก และแต่งกายตามสมัยนิยมคือ นุ่งกระโปรงนิวลุค เสื้อเปิดไหล่ เป็นการแต่งกายตามแฟชั่นตะวันตกที่เข้ามาในยุคนั้น

⁵³ วิจิตวงศ์ ณ บ่อมเพชร, ย้อนไปข้างหลัง, หน้า 101.

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 101.

⁵⁵ เอนก นาวิกมูล, การแต่งกายสมัยรัตนโกสินทร์, หน้า 195.

⁵⁶ พีระพงศ์ ดามาพงศ์, ท่องอดีตกับสามเกลอ, หน้า 90.

3. ระบุลักษณะเรือนร่างของสตรีไทยยุคแรก (พ.ศ. 2481 – 2497)

มาตรฐานทางสรีระโดยทั่วไปของหญิงไทยในยุคนี้คือ ลำตัวช่วงบนตั้งแต่ไหล่ถึงเอวจะยาว ขณะที่ช่วงน้องถึงเท้าจะสั้นและมักจะโค้ง รวมทั้งมีรูปร่างขาดการดูแลเอาใจใส่⁵⁷

รูปที่ 16 ภาพเขียน ชื่อ NUDE เขียนเมื่อปี พ.ศ. 2492 โดยจำรัส เกียรติก้อง
(ภาพจากหนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2547 ปีที่ 27 ฉบับที่ 9605)

จากรูปที่ 16 นวัตกรรม กงเพียร ได้บรรยายภาพนี้ไว้ในคอลัมน์ผู้หญิงของยุคสมัยในหนังสือพิมพ์มติชนความว่า

ท่าทางของนางแบบที่นั่งท้าวแขนเฉียงตัว มือที่พาดวางบนสันสะโพกอบอ้อม ผมหงอก สมัยดัดลอน ปากแดง ทำให้ย้อนนึกกลับไปถึงสาวสมัยเมื่อห้าสิบปีที่แล้ว⁵⁸

ส่วน ป. อินทรปาลิต กล่าวถึงสภาพสตรีไทยในยุคนี้ใน ท่องอดีตกับสามเกลอ ไว้ว่า โดยมากจะสวยแต่หน้า ส่วนร่างกายไม่เหมาะสม เช่น หลังโกง ไหล่ห่อ ท้องป่อง⁵⁹

⁵⁷สุพัตรา กอบกิจสุขสกุล, "การประกวดนางสาวไทย...", หน้า 60.

⁵⁸นวัตกรรม กงเพียร "ผู้หญิงของยุคสมัย," มติชน (27 มิถุนายน 2547).

⁵⁹พีระพงศ์ ดามาพงศ์, ท่องอดีตกับสามเกลอ, หน้า 211.

เป็นเพราะ ป. อินทรปาลิต ติดอยู่กับมายาคติความงามแบบอเมริกันที่ไม่นิยมผู้หญิง อ้วนจึงกล่าวถึงผู้หญิงไทยเช่นนั้น ผู้หญิงอเมริกันส่วนใหญ่มีรูปร่างสูง และผู้หญิงที่สวยงามจะต้องมี หน้าอก เหว และสะโพกที่รับกัน แต่เมื่อนำมายาคติความงามแบบอเมริกันมาเปรียบเทียบกับผู้หญิงไทย แล้ว ผู้หญิงไทยจึงดูไม่สวยตามมายาคติความงามนั้น เพราะผู้หญิงไทยรูปร่างเล็ก ความสูงโดยเฉลี่ยไม่เกิน 160 เซนติเมตร⁶⁰ เมื่อแต่งกายตามแฟชั่นของอเมริกันจึงดูไม่สวยตามมายาคติความงามของผู้หญิงอเมริกัน ดังนั้นผู้หญิงไทยที่ต้องการมีสัดส่วนสวยงามก็ต้องมีการควบคุมทรวดทรง กันให้มีเอว มีสะโพก ตามแบบมายาคติความงามของอเมริกัน โดยมีการสวมใส่เสื้อยกทรง⁶¹ และ สเตียร์ดัดสัดส่วน คอร์เซ็ทหรือเกอร์เดิล ซึ่งมีผู้นำเข้าจากอเมริกาเข้ามาจำหน่ายตั้งแต่ช่วงระหว่าง สงครามโลกครั้งที่ 2 แล้ว⁶² โดยหารู้ไม่ว่าเป็นการทรมาณร่างกายของตัวเองอันเนื่องมาจากมายาคติความงาม ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงต่อไปในบทที่ 5

นอกจากนี้อิทธิพลของมายาคติความงามอเมริกันที่มากับภาพยนตร์ซึ่งเน้นรูปร่างชนิดเอว เป็นเอว ออกเป็นอก สะโพกเป็นสะโพก ดังที่กล่าวมาแล้วนี้ ทำให้แฟชั่นชุดอาบน้ำแบบเปิดเผย สัดส่วนชัดเจนเข้ามามีอิทธิพลกับผู้หญิงไทยในยุคนี้ด้วยเช่นเดียวกัน ดังที่วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชรถูกกล่าวไว้ใน หนังสือ ย้อนไปข้างหลัง ว่า

ภาพยนตร์ที่สวยงาม ๆ ดูเพลิน ๆ เหล่านี้ที่คนไทยชอบกันมากก็เช่นชุด สาวน้อย เริ่มด้วย สาวน้อยเล่นน้ำ แสดงโดย แอสเธอร์ วิลเลียมส์ ถ้าแม้ว่าหนุ่มไทยเมื่อ 50 ปีมาแล้วเห็นชุดอาบน้ำในภาพยนตร์ดังกล่าวว่าโป๊แล้ว ก็คงจะใช้ ปทานุกรมคนละเล่มให้กับหนุ่มไทยในสมัยนี้⁶³

อิทธิพลของมายาคติความงามของอเมริกันที่มากับสื่อภาพยนตร์เกี่ยวกับชุดอาบน้ำในขณะนั้นทำให้การแต่งกายแบบเปิดเผยร่างกายให้เห็นสัดส่วนชัดเจนอย่างเช่นการแต่งชุดอาบน้ำของผู้หญิงไทยเริ่มเป็นที่นิยม และการแต่งกายแบบเปิดเผยสัดส่วนเริ่มเป็นที่นิยมมากขึ้น

⁶⁰ สุพัตรา กอบกิจสุขสกุล, เส้นทางนางงาม..., หน้า 157.

⁶¹ วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร, วิวัฒนาการสังคมไทย กับหัตถนิยายชุด พล นิกร กิมหงวน ของ ป. อินทรปาลิต, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว, 2544) หน้า 172.

⁶² พระพงศ์ ดามาพงศ์, ท่องอดีตกับสามเกลอ หน้า 212-213.

⁶³ วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร, ย้อนไปข้างหลัง, หน้า 102.

รูปที่ 17 นางสาวไทย พ.ศ. 2494 (ที่สองจากขวา) กับเพื่อน ๆ สวมชุดอาบนํ้าที่ชายทะเลหัวหิน (ที่มา: อรสม สุทธิสาคร, 2533:106)

จากรูปที่ 17 แม้จะรับรูปแบบการแต่งกายมาจากตะวันตก แต่ในเรื่องสรีระแล้ว ผู้หญิงไทยยังมีรูปร่าง ทรวดทรงองค์เอวที่ต่างจากผู้หญิงตะวันตกอยู่มาก แม้ว่าแฟชั่นตะวันตกจะพยายามสร้างรูปแบบการแต่งกายชนิดเน้นทรวดทรงองค์เอวแพร่เข้ามาก็ตาม แต่รูปร่างทางสรีระของผู้หญิงไทยในยุคนี้ยังคงมิได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามแบบตะวันตกอย่างชัดเจน ดูได้จากความสูงโดยเฉลี่ยที่ยังคงไม่เกิน 160 เซนติเมตรเท่านั้น

อีกประการหนึ่งก็คือ เนื่องจากความก้าวหน้าทางวิทยาการในยุคนี้ยังไม่รุดหน้า เรื่องการศัลยกรรมความงามเช่น การเสริมจมูกให้โด่ง ตัดคาง ผ่าตัดเสริมหน้าอก ในยุคนี้ยังไม่มีปรากฏ การปรับแต่งทรวดทรงด้วยเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ก็ยังไม่เป็นที่แพร่หลาย การปรับทรวดทรงองค์เอวของผู้หญิงจะมีบ้างก็ได้แก่การใช้สเตย์ และคอร์เซ็ท เป็นต้น

ดังนั้นความงามในยุคนี้จึงยังคงนิยมความเป็นธรรมชาติ ความงามทางสรีระมีความเด่นชัดเรื่องผิวพรรณ ทรวดทรงได้ส่วน ช่วงขางาม ใบหน้าสวยหวาน มีความเป็นกุลสตรี กิริยามารยาทเรียบร้อยอ่อนหวาน แต่ไม่เน้นเรื่องความสูง เห็นได้ว่าความงามมีความสัมพันธ์กับเทคโนโลยีด้วย ซึ่งในยุคนี้ถือว่ายังมีความก้าวหน้าน้อย การเปลี่ยนแปลงมาядคิตความงามทางด้านรูปลักษณะเรือนร่างจึงไม่เด่นชัดดังที่กล่าวมา มีเพียงรูปแบบการแต่งกายเท่านั้นที่เปลี่ยนไปตามแฟชั่นตะวันตกอย่างชัดเจน

4. การเสริมความงามของสตรีไทยยุคแรก (พ.ศ. 2581- 2497)

นอกจากความพยายามเชิญชวนให้เกิดการตื่นตัวในเรื่องการแต่งกายให้สวยงามและใส่ใจดูแลเรื่องสุขอนามัยแล้ว ในปี พ.ศ. 2482 รัฐบาลยังได้ออกประกาศชักชวนให้เลิกรับประทานหมาก⁶⁴ โดยให้เหตุผลว่าหมากทำให้ฟันดำ และฟันดำนั้นเป็นสิ่งที่ไม่เจริญตาอย่างยิ่ง ดังตอนหนึ่งที่รัฐบาลชี้แจงเกี่ยวกับโทษของการรับประทานหมากว่า

อารยชนในประเทศต่าง ๆ เห็นว่าการกินหมากไม่เป็นกิจประเพณีที่เหมาะสมเลย หมากไม่ได้เพิ่มความงามแต่ประการใดให้แก่ใบหน้า แต่กลับทำให้หน้ากร้าน แลดูแก่เกินอายุอีกด้วย⁶⁵

ด้วยความปรารถนาที่จะให้ประชาชนไทยปรับเปลี่ยนชีวิตความเป็นอยู่และการแต่งกายเสียใหม่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงอ้างถึงการปฏิบัติตนของคนในชาติที่เจริญแล้วที่ไม่รับประทานหมาก เนื่องจากเห็นเป็นเรื่องไม่เหมาะสม เพราะว่าการรับประทานหมากนั้นนอกจากจะทำให้ฟันดำแล้ว ยังทำให้หน้ากร้าน แลดูแก่ก่อนวัย น้ำหมากที่บ้วนทิ้งลงบนพื้นถนนหนทางยังทำให้บ้านเมืองสกปรกไม่น่าดูอีกด้วย

ทั้งนี้ในเรื่องการห้ามรับประทานหมากนั้นนับเป็นการสร้างมายาคติความงามให้กับผู้หญิงไทยประการหนึ่งด้วยเช่นกัน โดยทำให้ผู้หญิงเข้าใจว่าฟันดำนั้นไม่น่าดู ไม่ได้ทำให้ผู้หญิงสวย ผู้หญิงสวยควรมีฟันที่ขาวสะอาด อย่างเช่นผู้หญิงในวัฒนธรรมตะวันตกจะไม่มีกรับประทานหมากเลย ในยุคนี้ถึงกับมีการสั่งตัดฟันหมากและชี้แจงโทษของการรับประทานหมากด้วย⁶⁶

เห็นได้ว่าเรื่องการสั่งให้เลิกรับประทานหมาก และเหตุผลเรื่องหมากทำให้ฟันดำนั้น นับเป็นการปฏิบัติอย่างวัฒนธรรมตะวันตกที่ต้องการให้ผู้หญิงไทยเปลี่ยนรูปแบบวิถีชีวิต ตลอดจนปรับปรุงเรื่องรูปลักษณ์เสียใหม่เพื่อให้มีความสวยงามตามแบบมายาคติความงามแบบตะวันตกนั่นเอง

นอกจากนี้ในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เคร่งครัดในเรื่องกายแต่งกายให้สวยงาม เป็นระเบียบเรียบร้อยนี้ ยังได้ก่อให้เกิดการขยายตัวของกิจการด้านการเสริมสวยขึ้นอย่างกว้างขวาง และทำให้ผู้หญิงไทยมีพัฒนาการด้านการเสริมแต่งใบหน้าด้วยเครื่องสำอางมากขึ้นตามไปด้วย

⁶⁴ เอนก นาวิกมูล, การแต่งกายสมัยรัตนโกสินทร์ 2, หน้า 176.

⁶⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 176.

⁶⁶ กรมโคสนาการ, “คำแนะนำของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติเรื่อง โทษของการกินหมาก,” ประมวลวัฒนธรรมแห่งชาติ (กุมภาพันธ์ 2486): 75-82.

อย่างไรก็ตามก่อนหน้านี้เครื่องสำอางมีราคาแพงมาก และเชื่อว่าจะเป็นของที่หาซื้อได้ โดยทั่วไปตามท้องตลาดเมืองไทย การแต่งหน้าจึงเริ่มจากผู้หญิงไทยที่เคยเดินทางไปต่างประเทศมาก่อน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นลูกผู้ดีที่ได้รับการอบรมเรื่องกิริยามารยาทอย่างเคร่งครัด และส่วนใหญ่จะแต่งกันตอนไปงานราตรีสโมสรในวงสังคมชาวต่างประเทศเท่านั้น โดยมากก็เพียงถอนคิ้ว ทาปาก และทาแก้มนิดหน่อย ส่วนเวลาปกติจะไม่แต่งเลย⁶⁷

ต่อมาเมื่อรูปแบบเครื่องแต่งกายมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบตามมายาคติความงามตามแบบตะวันตกมากขึ้น การเสริมสวยก็ได้ก้าวหน้ามากขึ้นตามไปด้วย ได้แก่ การตัดผม เขียนคิ้ว ทาปากด้วยลิปสติก และทาแก้มด้วยฝุ่น "รูจ" หรือชาดเริ่มรู้จักใช้กันในเวลานี้ นอกจากนี้ยังมียาหยอดตา "มิวเรียน" ที่ทำให้ตาหวาน นับเป็นเครื่องสำอางอีกอย่างหนึ่งของการเสริมสวย⁶⁸ ซึ่ง วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ ได้กล่าวถึงการเสริมความงามของผู้หญิงไทยในยุคนั้นในหนังสือ **วิวัฒนาการสังคมไทย กับทัศนียาษชุด พล นิกร กิมหงวน** ว่า

เจ้าคุณวิจิตรบรรณาการ ท่านบิดาของนิกร การุณวงศ์ ซึ่งเป็นลุงของ พล พัชรภรณ์ กล่าวในขณะที่กำลังสนทนากับเจ้าคุณและคุณหญิงประสิทธิ์ นิติศาสตร์ว่า...อ้ายเครื่องมือวิทยาศาสตร์นี้แหละทำให้ฉันเห็นเด็กผู้หญิง (ปี 2482) เดี่ยวนี้คล้ายกันไปหมด คิ้วธรรมชาติที่พ่อแม่สร้างให้ก็ถอนทิ้ง แล้วก็มันถอนง่ายอยู่เมื่อไร เจ็บก็ต้องทน ที่นี้พอถอนแล้วก็เอาดินสอเขียนเสียโค้งแหลมเปียบเขียวไหมละ นัยน์ตาดี ๆ ก็บอกว่าไม่หวานเสียแล้ว ซื่ออะไร ริน ๆ แรน ๆ จำไม่ได้ มาหยอดให้เอี่ยมมองใครเข้าละก็ สะดุ้งเฮือกทั้งตัว⁶⁹

จากคำพูดของเจ้าคุณวิจิตรบรรณาการ สะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงไทยในยุคนี้นี้มีรูปแบบการแต่งหน้าแบบเดียวกัน เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากมายาคติความงามจากตะวันตกเช่นเดียวกัน แต่ใครจะแต่งได้สวยงามเพียงใดก็ต้องขึ้นอยู่กับศิลปะในการแต่งของแต่ละคน⁷⁰

เครื่องสำอางในยุคนั้นที่จัดว่าทันสมัย เช่น แมกซ์แฟกเตอร์ พอนด์ นอกจากนี้ ยังมีผลิตภัณฑ์เสริมความงามเช่น ผลิตภัณฑ์แต่งผม ครีมนวลลิน ยาหย่อมผมจุดดำ⁷¹ เป็นต้น

⁶⁷ ลาวัญย์ โชตามระ, เล่าเรื่องของไทย, (พระนคร: คลังวิทยา, 2509), หน้า 162-163.

⁶⁸ วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ วิวัฒนาการสังคมไทย..., หน้า 172.

⁶⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

⁷⁰ ลาวัญย์ โชตามระ, เล่าเรื่องของไทย, หน้า 162.

⁷¹ นันทิรา ขำภิบาล, "นโยบายเกี่ยวกับผู้หญิงไทย...", หน้า 233 -235.

ลาวัณย์ ไชตามระ ยังได้บรรยายถึงเรื่องการแต่งหน้าตลอดจนเครื่องเสริมความงามบนใบหน้าไว้ในหนังสือ เล่าเรื่องของไทย ดังนี้

การแต่งหน้าของผู้หญิงไทยนี้ ดูเหมือนจะทำกันอย่างเปิดเผยเป็นล้าเป็นสันกัในยุคประชาธิปไตยนี้เอง ถึงกับมีการโฆษณาขายเครื่องแต่งหน้านานาชนิด ตั้งแต่ครีมรองพื้นสำหรับผัดหน้าให้แป้งติดทนทาน ดินสอเขียนคิ้ว สีทาขนตาชนิดมีแปรงเล็กไว้จุ่มแปรงขนตาให้ดูดกดำ ยาทาเปลือกตาให้ดูตาโต ยาหยอดตาให้ตาหวานเยิ้ม สีทาปาก สีทาแก้ม เหล่านี้เป็นเครื่องสำอางชั้นมาตรฐานสำหรับแต่งหน้าในเมืองไทยยุคประชาธิปไตยเริ่มจะอู่วัว ต่อจากนั้นก็มีการอุปกรณในการบำรุงหรือสร้างเสริมความงามให้แก่ใบหน้า และนับเนื่องอยู่ในเครื่องการแต่งหน้าด้วย เป็นต้นว่า เครื่องตัดขนตา แหนบสปริงสำหรับถอนคิ้ว ตลอดจนไฝปลอมขนาดต่าง ๆ สีต่าง ๆ สำหรับแต้มเติมเพิ่มความคมขำให้แก่ใบหน้าขึ้นอีกด้วย⁷²

สะท้อนให้เห็นว่าการแต่งหน้าที่รับรูปแบบมาจากมายาคติความงามจากตะวันตกนั้น เพิ่งจะเริ่มจริงจังในสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยนี้เอง ดังนั้นจึงหมายรวมไปถึงสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีด้วย จะเห็นว่า ไม่ว่าจะป็นครีมรองพื้น แป้งผัดหน้า ดินสอเขียนคิ้ว ยาทาเปลือกตา ยาหยอดตาให้หวาน เหล่านี้เป็นต้น ล้วนแล้วแต่เป็นมายาคติความงามจากตะวันตกที่นำเข้ามาจำหน่ายในเมืองไทยทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังมีอุปกรณ์เสริมที่ช่วยให้แต่งหน้าได้สวยงามขึ้นด้วย เช่น เครื่องตัดขนตา แหนบสปริงสำหรับถอนคิ้ว หรือแม้แต่ไฝปลอมต่าง ๆ ที่เป็นมายาคติความงามจากตะวันตกอย่างหนึ่งในยุคนี้ที่ทำให้เป็นที่เข้าใจกันว่าทำให้ใบหน้าคมขำขึ้นด้วย

ดังนั้นเมื่อพิจารณาเครื่องสำอางในการแต่งหน้าแล้วจะพบว่า การแต่งหน้าในยุคนี้มีการเน้นย้ำทุกจุดบนใบหน้าให้เด่นชัดไม่ว่าจะเป็นคิ้ว เห็นได้จากการมีดินสอเขียนคิ้วและแหนบสปริงสำหรับถอนคิ้ว บ่งบอกให้รู้ว่าคิ้วจะต้องเข้มและก่งจนได้รูป ดวงตาจะต้องโตและหวานเยิ้ม ดูได้จากการใช้ยาทาเปลือกตาให้ดูตาโต หรืออายแชโดว์ และยาหยอดตาที่ทำให้ตาหวาน หรือที่วิจิตรวงศ์ ณ บ่อมเพชร เรียกว่า “มิวเรียน” ประกอบกับการใช้เครื่องตัดขนตาและปิดด้วยสีทาขนตาชนิดมีแปรงเล็กไว้จุ่มแปรงขนตาให้ดูดกดำ ซึ่งปัจจุบันก็คือมาสคาร่านั่นเอง นอกจากนี้ยังมีสีทาแก้ม หรือที่เรียกว่าบรัชออน และลิปสติกทาปาก อีกด้วย

⁷²ลาวัณย์ ไชตามระ, เล่าเรื่องของไทย, หน้า 162.

การแต่งหน้าโดยเน้นจุดเด่นบนใบหน้าทุกจุด เรียกได้ว่าต้องให้สวยคมเข้มและตาหวานหยาดเยิ้ม
 อย่างชนิดที่เรียกว่าเห็นแล้วต้องสะดุ้งทันที อย่างที่เจ้าคุณวิจิตรบรรณาการกล่าวไว้
 ในตอนต้นแล้วนั้น เห็นได้ว่าเป็นการรับรูปแบบมายาคติความงามแบบตะวันตกอย่างชัดเจนที่ไม่
 เพียงแต่นั่งที่รูปทรง หน้าอก เอว และสะโพกเท่านั้น แต่รวมไปถึงใบหน้าและดวงตาด้วย เรียกได้
 ว่าจะต้องงามตั้งแต่ศีรษะจรดปลายเท้าเลยทีเดียว ซึ่งมายาคติความงามรูปแบบนี้มีอิทธิพลต่อผู้
 หญิงไทยอยู่นานพอสมควรนับตั้งแต่เปลี่ยนการปกครองเป็นต้นมา

รูปที่ 18 ภาพปกสามเกลอของ ป. อินทรปาลิต ต๋อนสาริกา ในห้องอดีตกับสามเกลอ
 ปี พ.ศ. 2496 (ที่มา: พีระพงศ์ ดามาพงศ์, 2547 : 224)

ภาพปกสามเกลอ ต๋อนสาริกา ซึ่งพีระพงศ์ ดามาพงศ์บรรยายไว้ในหนังสือห้องอดีต
 กับสามเกลอว่า ภาพสาวงามหน้าปกสามเกลอตอนนี้ ผู้วาดบรรจงวาดอย่างสุดฝีมือ สะท้อนให้เห็น
 แฟชั่นการแต่งกายของสาวยุค ปี พ.ศ. 2496 ได้อย่างดี ทั้งทรงผมและการแต่งหน้า⁷³

⁷³พีระพงศ์ ดามาพงศ์, ห้องอดีตกับสามเกลอ , หน้า 224.

อย่างไรก็ตามแม้ว่าการแต่งหน้าของผู้หญิงไทยจะมีให้เห็นชัดเจนมากขึ้นเมื่อนโยบายจอมพล ป. พิบูลสงครามมีการส่งเสริมให้ผู้หญิงรู้จักปรับปรุงการแต่งกายให้สวยงามขึ้นแล้ว แต่การแต่งหน้าในยุคนี้ก็ยังมีรูปแบบให้ดูน้อย สถาบันความงามก็ยังไม่แพร่หลาย เครื่องสำอางก็ยังมีราคาค่อนข้างแพงอยู่ ดังนั้นจึงแต่งกันแบบที่ ลาวัณย์ ไชตามระ เรียกว่า “ตามใจฉัน” เสียเป็นส่วนมาก โดยลาวัณย์ได้บรรยายว่า

การแต่งหน้าของผู้หญิงไทย ในสมัยประชาธิปไตยเพิ่งจะวันนั้น โดยมากเป็นการแต่งทำนองตามใจฉัน และตามกำลังทรัพย์มากกว่าอื่น ดังนั้น สำหรับบางคนจึงดูเป็นภาพที่น่ากลัว น่าขัง มากกว่าเป็นภาพที่น่ารัก น่าชม บางคนผิวดำปื้อผัดหน้าขาว โพลง เขียนคิ้วดำปืด ทาตาทั้งขอบตาและเปลือกตาจนดูตาดำลึกกลงเข้าไปในกะโหลกศีรษะ ทาแก้มเสียดงราวกับลูกตาลิ่งสุก แดมยังทาปากสีแดงแซ่ด คนเห็นเข้าถึงกับมองจนเหลียวหลัง บางคนปากเปราะหนอยถึงกับเปรยออกมาดัง ๆ ว่าเหมือนตุ้งแช้ง * อย่างนี้ก็มิ

เนื่องจากเครื่องสำอางเป็นของใหม่และการที่จะแต่งให้สวยงามนั้นต้องมีวิธีการและศิลปะ ไม่เพียงแต่มีเครื่องสำอางเพียงอย่างเดียวแต่จะต้องมีฝีมือในการแต่งด้วย นอกจากนี้วิทยาการต่าง ๆ ในสมัยนั้นยังไม่ก้าวหน้า การทำศัลยกรรมตกแต่งใบหน้าก็ยังไม่เป็นที่แพร่หลาย⁷⁴

ทั้งการปรับแต่งใบหน้า และเสริมหรือลดส่วนต่าง ๆ ในขณะเวลาจึงนี้ยังไม่มีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย ส่วนใหญ่ใช้วิธีการแบบธรรมชาติ อาทิ การออกกำลังกาย ส่วนการดูแลผิวพรรณ ได้แก่ การใช้ขมิ้นถูตัวกับมะกรูด หรือมะขามเปียก ช่วยให้ผิวพรรณลื่นสะอาด หรือจะบำรุงผิวพรรณด้วยนมสดและลดน้ำหนักด้วยการอบไฟฟ้า ก็เริ่มเป็นที่รู้จักแล้วในช่วงปีท้าย ๆ ของยุคนี้แล้ว⁷⁵

*ตุ้ง คือเสียงกลอง แช้ง คือเสียงม้าล่อ ตุ้งแช้งคือเสียงกลองและเสียงม้าล่อ อันเป็นอุปกรณ์สำคัญสำหรับดนตรีประกอบนาฏศิลป์ของจีนที่เรารู้จักกันในนามว่า “จิว” ฉะนั้นตัวตุ้งแช้งก็คือตัวจิว คนที่ถูกเรียกว่าตัวตุ้งแช้ง ก็คือคนที่แต่งหน้าแต่งตาสีฉูดฉาดเหมือนนั่งนั่นเอง (ลาวัณย์ ไชตามระ, 2509 : 165)

⁷⁴ลาวัณย์ ไชตามระ, เล่าเรื่องเมืองไทย, หน้า 166.

⁷⁵สุพัตรา กอบกิจสุขสกุล, เส้นทางนางงาม..., หน้า 89.

ในเรื่องการแต่งหน้าของผู้หญิงไทยไปจนถึงการนำรูปแบบมายาคติความงามของชาวตะวันตกเข้ามาแต่นั้น ลาวัญย์ โชตามระ ได้แสดงความคิดเห็นในเชิงวิจารณ์ไว้ดังนี้

ความจริงการแต่งหน้านั้นมีมานานแล้ว พวกเล่นละครคงจะนำมาก่อนนี่ เป็นเอกแต่งหน้ามากกว่าชาติใด ๆ ทั้งหมด ละครไทยก็ผัดหน้าเขียนคิ้ว ปากไม่ได้ทา แต่บางคนก็ใช้คาบของรูปซึ่งย้อมสีแดงให้น้ำลายละลายสีที่ย้อมของรูปอาบออกย้อมริมฝีปากนั่นเอง แต่จัดว่าฉลาดมาก ที่สีแดงอันปรากฏที่ปากนั้นประสานกันเป็นในแก่นอกอ่อนดูงามพอใช้ ที่ทำไม่เป็นนั้นเปรอะปริงดูไม่ได้ ไม่ทาเสียดีกว่า ถัดจากพวกละครก็มีคนสามัญญะอย่างมาทำบ้าง เช่น เด็กโกนจุกของเรา นั้นเป็นครึ่งละคร เจ้าแขกในเมืองชวาก็เขียนหน้าจนเราเห็นชั้น หญิงชาววังเราแต่ก่อนก็กันหน้า กันคิ้ว จับเขม่า นั้นอะไรแต่งหน้าใช้ไหมฝรั่งสมัยนี้คนสามัญญะก็มาแต่งหน้าเอาอย่างละคร ที่เขาคิดทำแป้งผัด ทำสีเขียนให้ผัดแฉกไปเป็นหลายอย่างขึ้นนั้นก็ด้วยความเจริญแห่งความคิด เพื่อยกย้ายให้ต้องตามผิวของคน จัดว่าดีขึ้นมา แต่ที่ฝรั่งเขายกย้ายทำ เขาก็คิดทำสำหรับพวกฝรั่ง ซึ่งมีผิวขาว เอาของฝรั่งมาใช้และทำตาม เราเห็นไม่ไหว ฝรั่งเขาทาแก้มแดง ๆ เราก็ทำบ้าง แก้มไทยมันแดงเหมือนฝรั่งเมื่อไร อย่างคนที่กระซุ่มกระชวยบริบูรณ์ด้วยเลือดฝาดสีแก้มก็เป็นสีลูกมะพร้าว จึงได้เรียกแก้มว่าพร้าว ไม่ใช่เป็นสีกุหลาบ ที่แท้ศิลปะแต่งหน้าเป็นวิธีที่มีมาแต่ดึกดำบรรพ์แล้ว พวกเราคิดไปไม่ถึง จึงสำคัญว่าเป็นของใหม่⁷⁶

การที่ผู้หญิงไทยรับเอารูปแบบการแต่งกายและการเสริมความงามมาจากตะวันตกนี้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเราไม่มีเทคโนโลยีในการผลิตเครื่องสำอางเอง ชาวตะวันตกส่วนใหญ่ก็มีผิวขาว ดังนั้นเครื่องสำอางจึงผลิตเพื่อคนผิวขาว เมื่อผู้หญิงไทยซึ่งไม่ได้มีผิวขาวอย่างชาวตะวันตกนำมาใช้ จึงดูไม่สวยงามเท่าผู้หญิงตะวันตก แต่เนื่องจากการลุ่มหลงในมายาคติความงามที่เข้ามาทางสื่อภาพยนตร์ หรือการติดต่อต่าง ๆ ก็นำรูปแบบของเขามาใช้ตาม แต่จะแต่งให้สวยนั้นก็ไม่ใช่เรื่องง่าย ด้วยว่ารูปหน้าและสีผิวของผู้หญิงไทยกับตะวันตกนั้นต่างกันดังที่กล่าวมา อีกทั้งผู้หญิงตะวันตกส่วนใหญ่แล้วจมูกโด่งเป็นสัน นัยน์ตาสีฟ้า และผมมีสีบรอนซ์ รับกับโครงร่างที่สูงใหญ่กว่าผู้หญิงไทย ซึ่งรูปร่างเล็ก และจมูกไม่ค่อยโด่งอย่างผู้หญิงตะวันตก จึงมีรูปแบบความงามที่ต่างกัน ดังนั้นเมื่อรับเอามายาคติความงามแบบตะวันตกเข้ามาแล้วก็ต้องมีการพัฒนาด้านร่างกายต่อไป ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงในยุคต่อไป

⁷⁶ลาวัญญ์ โชตามระ, เล่าเรื่องของไทย, หน้า 169-170.

รูปที่ 19 ภาพปกนิตยสารแม่ศรีเรือน (ที่มา: ประเสริฐ เจิมจิตรธรรม, 2545 : 56)

จากรูปที่ 19 เห็นได้ชัดเจนถึงมายาคติความงามจากตะวันตกที่เข้ามามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการแต่งหน้าและแต่งกายของผู้หญิงไทยในช่วงระยะเวลาก่อนปี พ.ศ. 2500 ได้เป็นอย่างดี จะเห็นได้ว่านางแบบในภาพแต่งคิ้วและดวงตาคมเข้ม ทาปากสีแดงสวยงาม ไว้ผมตัดตามแฟชั่น และใส่เสื้อยกทรงชนิดที่ทำให้มองเห็นหน้าอกที่ยกขึ้นชัดเจน และเนื่องจากเป็นนิตยสารผู้หญิงจึงมีเรื่องเกี่ยวกับความงามของผู้หญิงอยู่ด้วย ได้แก่ วิธีลดความอ้วน และปัญหาเกี่ยวกับผม สะท้อนให้เห็นว่าความอ้วนนั้นเป็นสิ่งที่ผู้หญิงไม่ปรารถนาเป็นอย่างยิ่ง และโดยเฉพาะแฟชั่นและมายาคติความงามที่เน้นเรื่องรูปทรงองค์เธอเป็นสำคัญด้วยแล้ว ยิ่งทำให้ผู้หญิงจะต้องหาวิธีการที่ทำให้ทรวดทรงองค์เธอได้รูป จึงจะแต่งกายได้ตามสมัยนิยม ส่วนเรื่องปัญหาของเส้นผมนั้น ก็เนื่องมาจากสมัยนั้นมีการใช้น้ำยาดัดผมกันมาก เส้นผมจึงต้องพบกับปัญหาแห้งกรอบ หรือแตกปลาย และในยุคนี้ยารุงเส้นผมก็ได้มีเข้ามาจำหน่ายแล้ว ดังนั้นผู้หญิงที่สนใจเรื่องความสวยความงามก็สามารถเสาะหาความรู้ตามนิตยสารผู้หญิงต่าง ๆ ได้

ในยุคนี้การโฆษณาสินค้าก็มีบทบาทต่อเรื่องความสวยงามของผู้หญิงไทยด้วยเช่นกัน เพราะการโฆษณา เป็นการเชิญชวนให้ผู้หญิงเกิดความรู้สึกต้องการเสริมความงามให้กับตนเองให้ เป็นไปตามแบบมาคติดความงามแบบตะวันตก ดังนั้นในยุคนี้นอกจากจะมีการใช้นางสาวไทยในการ ประชาสัมพันธ์ด้านความสวยความงามบนเวทีประกวดแล้ว ในการโฆษณาสินค้าที่เกี่ยวกับความ สวยความงามของวัฒนธรรมตะวันตก อาทิ เครื่องสำอาง ก็มีการนำผู้หญิงที่จัดได้ว่าสวยที่สุดได้แก่ นางสาวไทยมาใช้ในการโฆษณาด้วย ตัวอย่าง เช่น น้ำมันแต่งผมสโนว์แฮร์ทูนิค

รูปที่ 20 ภาพโฆษณาน้ำมันแต่งผมสโนว์แฮร์ทูนิค

จะเห็นได้ว่านางสาวไทยในยุคนี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อผู้หญิงไทยในเรื่องความสวยความ งาม เห็นได้จากการที่ผู้ผลิตสินค้าได้ใช้ประโยชน์จากตำแหน่งนางสาวไทยและภาพลักษณ์ของ นางสาวไทยนำมาเป็นต้นแบบในเรื่องความสวยความงาม โดยการใช้ภาพนางสาวไทยมาโฆษณา สินค้า เป็นการสร้างแรงจูงใจและสร้างความมั่นใจให้กับผู้หญิงในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อย่างยิ่ง เห็นได้จากข้อความในการโฆษณาที่มีแค่เพียงข้อความสั้น ๆ ว่า “นางสาวไทยชมเชย” แต่ข้อความ นี้บ่งบอกถึงการรับรองว่า คนสวยระดับนางสาวไทยได้ใช้แล้วและชื่นชมในคุณภาพ เป็นการสร้าง มายาคติความงามเกี่ยวกับเส้นผม เชิญชวนให้ผู้หญิงไทยที่ต้องการมีเส้นผมสวยและเงางามให้เกิด ความต้องการที่จะซื้อมาใช้ตาม เพื่อจะได้มีเส้นผมเงางาม จัดรูปทรงได้สวยงามเช่นเดียวกับนางสาว

ไทย โดยมีวัตถุประสงค์ก็เพื่อผลประโยชน์ทางการค้าเป็นสำคัญ เพราะในยุคนั้นการโฆษณาทางโทรทัศน์ยังไม่เป็นที่แพร่หลาย และเครื่องรับโทรทัศน์ก็ไม่ได้มีมากมายหรือหาดูได้ง่ายเหมือนเช่นในปัจจุบัน จะมีก็แต่การโฆษณาในหนังสือพิมพ์ ดังนั้นการโฆษณาโดยมีภาพนางสาวไทยติดไปกับผลิตภัณฑ์เสริมความงามนั้นจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่ผู้ผลิตจะเข้าถึงผู้ซื้อกลุ่มใหญ่คือผู้หญิงในยุคนั้นได้พร้อมกับรับรองคุณภาพไปด้วยในตัว

นอกจากเครื่องสำอางแล้ว ในยุคนี้ยังมีการใช้วิตามินบำรุงร่างกายในการเสริมความงามอีกด้วย

รูปที่ 21 ภาพโฆษณาในหนังสือพิมพ์ไทย วันจันทร์ ฉบับเรขมยุขสุดสัปดาห์ ปี 2493
วาดโดยจิโรห์ รุจิเทศ (ที่มา: <http://www.cokethai.com>)

ภาพการโฆษณา “นีโอเค-วิตามิน” มีข้อความบ่งบอกสรรพคุณว่า
ยอดวิตามินบำรุงสุขภาพ บำรุงร่างกาย บำรุงปอด บำรุงประสาท บำรุงโลหิต
เจริญอาหาร

ในภาพเป็นภาพวาดสุภาพสตรีชาวต่างประเทศที่ดูมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ กำลังเล่นกีฬาอย่างกระฉับกระเฉง มีการเปิดเผยร่างกายให้เห็นสัดส่วนชัดเจน ได้แก่ หน้าอกที่เต่ง

ตั้ง หน้าท้องแบนราบ ช่วงขาและช่วงแขนที่ได้สัดส่วนกับลำตัว ใบหน้ายิ้มสดใส ไว้ผมตัดเป็นลอน ตามแฟชั่น สอดคล้องกับการแต่งกายของนางสาวไทยในปี พ.ศ. 2493 ที่ได้เปลี่ยนมาใส่ชุดอาบน้ำ เป็นครั้งแรกในการเข้าประกวดซึ่งมีการเปิดเผยให้เห็นสัดส่วนของร่างกายมากขึ้นกว่าทุกครั้งที่ผ่านมา การเปิดเผยร่างกายในภาพบ่งบอกให้เห็นถึงมายาคติความงามจากตะวันตกที่มีแฟชั่นการเปิดเผย สัดส่วนของร่างกายที่เข้ามาอย่างต่อเนื่องในขณะนั้น นอกจากนี้การโฆษณาดังกล่าวยังให้ภาพที่ ชัดเจนของการมีสุขภาพที่แข็งแรงสมบูรณ์ และดูสวยสดใส เป็นการเชิญชวนให้ผู้หญิงที่อยากมี สุขภาพดีและสวยงาม เกิดความต้องการที่จะซื้อวิตามินมารับประทานมากยิ่งขึ้น

รูปที่ 22 ภาพโฆษณาโดยการใช้นางสาวไทยเป็นนางแบบ

(ที่มา: ประเสริฐ เจิมจิตรธรรม, 2545 : 152)

การโฆษณาต่อมาได้ใช้ภาพนางสาวไทยลงโฆษณาด้วย ได้แก่ อนงค์ อัจฉวัฒน์ และ สุชีลา ศรีสมบูรณ์ ในการโฆษณาวิตามินเสริมความงาม เป็นการเชิญชวนให้ผู้หญิงที่อยากสวย และมีสุขภาพดีสนใจในการรับประทานวิตามิน เพื่อที่จะได้สวยเหมือนอย่างนางสาวไทยที่อยู่ใน ภาพ ซึ่งดูเหมือนว่าเป็นผู้หนึ่งที่รับประทานวิตามินนี้อยู่ การนำภาพนางสาวไทยมาโฆษณา ผลิตภัณฑ์เช่นนี้เป็นการสร้างมายาคติความงามเชิญชวนให้ผู้หญิงคล้อยตามและเกิดความต้องการที่จะซื้อผลิตภัณฑ์มารับประทานด้วยเช่นเดียวกัน

5. ทรงผมของสตรีไทยยุคแรก (พ.ศ. 2581- 2497)

นับตั้งแต่ต้นรัชสมัยของรัชกาลที่ 7 เป็นต้นมา แฟชั่นผมตัดได้แพร่เข้ามาสู่ประเทศไทยผ่านทางสื่อภาพยนตร์ และการติดต่อทางสื่ออื่น ๆ⁷⁷ มีผลให้ผู้หญิงไทยส่วนใหญ่ในยุคนั้นต่างไว้ผมตัดกันถ้วนหน้า แม้จะมีประกาศรณรงค์ในยุคนจอมพล ป. พิบูลสงครามให้ไว้ผมยาวก็ตาม แต่ก็ไม่มีใครปล่อยผมยาวลงมาตรง ๆ ส่วนใหญ่จะตัดเป็นลอน เป็นคลื่น ตามแบบผู้หญิงชาวตะวันตก และด้วยการส่งเสริมให้ผู้หญิงไทยแต่งกายให้สวยงามนี้เอง จึงทำให้ร้านตัดผม โรงเรียนสอนตัดผมต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นมากกว่าเดิมและตัดผมในแนวเดียวกันทั่วประเทศ⁷⁸

รูปที่ 23 ภาพถ่ายเมื่อปี พ.ศ. 2493 (ที่มา: เอนก นาวิกมูล, 2547: 207)

จากรูปที่ 23 จะเห็นว่าผู้หญิงในภาพทุกคนมีผมตัดทั้งหมด และผู้หญิงส่วนใหญ่ในยุคนี้ก็มีการตัดผมในลักษณะเดียวกัน การตัดผมนี้มีมาจนถึงแฟชั่นกระโปรงนิวลูค⁷⁹ ได้เข้ามา และมีมาตลอดจนถึงสิ้นยุค ผู้หญิงในยุคนี้จึงไว้ผมตัดเป็นลอนและนุ่งกระโปรงนิวลูคแบบเดียวกันโดยทั่วไป

⁷⁷ ศิลปากร, กรม, กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์, ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมกรุงรัตนโกสินทร์, หน้า 14.

⁷⁸ เอนก นาวิกมูล, การแต่งกายสมัยรัตนโกสินทร์, หน้า 208.

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 207.

และแพชชันการตัดผมที่มีผลต่อผู้หญิงทุกคนก็เป็นมายาคติความงามจากตะวันตกที่เข้ามาครอบงำสังคมไทยในยุคนี้อย่างยาวนาน ทำให้ผู้หญิงไทยยุคนี้เข้าใจว่าผมตัดเป็นลอนเป็นคลื่น คือความงาม คนที่ไม่ตัดผมจึงมองดูแปลก

สำหรับค่าตัดผมในเวลานั้น ถ้าเป็นการตัดผมแบบธรรมดา ราคาจะอยู่ที่ 3-4 บาท แต่ถ้าขึ้นดีราคาจะอยู่ที่ 5-6 บาท ผู้หญิงที่มีฐานะทางการเงินดีก็จะยอมที่จะจ่ายแพงกว่าเพื่อที่จะได้ผมตัดที่มีคุณภาพดีสร้างความมั่นใจต่อการปรากฏตัวต่อหน้าผู้คน ส่วนคนที่มีฐานะรองลงมาก็เลือกจ่ายราคาที่ถูกลงตามฐานะทางการเงินที่น้อยกว่า นอกจากนี้ฝีมือและชื่อเสียงของช่างก็เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้หญิงตระหนักถึงด้วย เพราะการตัดผมในร้านที่มีชื่อเสียงแม้จะมีราคาแพง แต่ก็เป็น การรับรองและสร้างความมั่นใจได้ว่าทรงผมจะออกมาดูดีสวยงาม ในหนังสือ **วิวัฒนาการสังคมไทย กับหัตถนิยายชุด พล นิกร กิมหงวน ของ ป. อินทรปาลิต** มีตอนหนึ่งที่วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ ได้กล่าวถึงเรื่องการตัดผม ในบทสนทนาระหว่างเจ้าคุณวิจิตรบรรณาการกับนันทา การุณวงศ์ บุตรสาว ดังนี้

สำหรับค่าตัดผมในเวลานั้น ธรรมดาอีก 3-4 บาท แต่ถ้าขึ้นดี...ตั้งหกบาทแน่ะคะ สามสี่บาทข้างนั้นก็ไม่ได้ นันทา การุณวงศ์ บอกเจ้าคุณวิจิตร ยังงั้นซีลูกเจ้าคุณวิจิตร ๕ ถ้าผิด จากร้านกล่องเกล้าแล้วเป็นไม่ยอมตัด...ร้านกล่องเกล้าที่สี่พระยาเป็นร้านตัดผมชั้นหนึ่งของกรุงเทพฯ มีช่างทำผมฝีมือเอกชื่อคุณยรรยง⁸⁰

จะเห็นว่าสำหรับคุณภาพในการตัดผมนั้น ขึ้นอยู่กับราคาและฝีมือของช่างตัดผมเป็นเกณฑ์ ที่สำคัญขึ้นอยู่กับฐานะทางการเงินของผู้ตัดด้วยว่าจะมีกำลังในการจ่ายเพื่อการนี้ได้มากน้อยเพียงใด

ในยุคนี้จึงกล่าวได้ว่าทั้งสถาบันสอนตัดเสื้อ และโรงเรียนสอนตัดผมต่าง ๆ เกิดขึ้นมา มากขึ้น อันเนื่องมาจากการส่งเสริมให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเรื่องการแต่งกายของหญิงไทย โดย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงมายาคติความงามของผู้หญิงไทยกว่าทุก สมัยที่ผ่านมา โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างปัจจุบันทันด่วนที่มุ่งเห็นผลทันตาในช่วงสงคราม แต่ ครั้นสงครามสงบลง และรัฐนิยมเรื่องการแต่งกายถูกยกเลิก ก็ยังมีผลต่อผู้หญิงไทยอยู่นานจนแม้ว่า เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามกลับขึ้นมาใช้อำนาจใหม่ และหมดอำนาจลงแล้ว มายาคติความงาม ตามแบบตะวันตกก็ยังคงอยู่กับผู้หญิงไทยต่อไป แม้ว่าการหนึ่งจะได้เคยมีส่วนได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือ

⁸⁰วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์, *วิวัฒนาการสังคมไทย*..., หน้า 173.

ในทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในการก้าวไปสู่ความเป็นชาติมีอารยะอย่างที่ จอมพล ป. พิบูลสงครามปรารถนา และหวังจะมีอำนาจอย่างยาวนานตามนโยบายที่วางไว้ก็ตาม ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าในยุคแรก (พ.ศ. 2481-2497) นี้มายาคติความงามจากตะวันตกที่เข้ามาในสังคมไทยมีผลให้รูปแบบความงามของผู้หญิงไทยเปลี่ยนแปลงไปเป็นดังนี้

1. **ด้านการแต่งกาย** มีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนจากการนุ่งโจงกระเบนห่มผ้าแถบ หรือห่มสไบเฉียงมาเป็นการนุ่งผ้าถุง หรือนุ่งกระโปรง สวมเสื้อ สวมรองเท้า และสวมหมวก และพัฒนามาเป็นกระโปรงนิวลูก และแต่งกายเน้นรูปร่างสัดส่วนมากขึ้น

2. **ด้านรูปลักษณะเรือนร่าง** มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป เนื่องจากประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงพัฒนาเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ตลอดจนอาหารการกิน มายาคติความงามจากตะวันตกในเวลานี้ยังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงรูปร่างผู้หญิงไทยได้ชัดเจน ประกอบกับเทคโนโลยี และเครื่องมือวิทยาศาสตร์ยังไม่ก้าวหน้า ในเรื่องรูปทรงนี้ผู้หญิงในยุคนี้จะใช้วิธีใช้เสื้อยกทรง และสเตรียทหน้าท้อง ให้มีร่างกายที่เล็กกระชับลง เพื่อที่จะสวมใส่เสื้อผ้าตามแฟชั่นได้ ส่วนความสูงโดยเฉลี่ยยังคงอยู่ที่ไม่เกิน 160 เซนติเมตร ซึ่งยังห่างไกลกับผู้หญิงตะวันตกในขณะนั้น

3. **ด้านการเสริมความงาม** มีการเปลี่ยนแปลงจากที่เคยเสริมความงามแบบไทยมาเป็นการใช้เครื่องสำอางจากตะวันตกมากขึ้น มีการรับประทานไวตามินบำรุงร่างกายให้แข็งแรงมีสุขภาพดี เมื่อมีการประกาศให้เลิกรับประทานหมากแล้ว ผู้หญิงไทยเริ่มนิยมฟันขาว และใช้ลิปสติกทาปากแบบผู้หญิงตะวันตกมากขึ้น

4. **ด้านทรงผม** มีการเปลี่ยนแปลงจากที่เคยไว้ผมทรงดอกกระพุ่ม และผมสั้นทรงอื่น ๆ ได้เปลี่ยนมาเป็นการไว้ผมยาวขึ้น และตัดหยิกเป็นลอน เป็นคลื่น

มายาคติความงามของสตรีไทยยุคที่สอง (พ.ศ.2507-2516)

ในยุคที่สองนี้ สังคมไทยได้รับอิทธิพลจากภาพยนตร์ทั้งไทยและต่างประเทศ อิทธิพลจากข่าวสาร และการเห็นแบบอย่างจากต่างประเทศ⁸¹ ทำให้วงการเสริมความงามภายในประเทศได้ก้าวหน้าขึ้นมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องแฟชั่นเครื่องแต่งกาย ทรงผม การเสริมสวยต่าง ๆ เนื่องจากสถาบันเสริมความงามต่าง ๆ เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ตลอดจนการขยายตัวของสถาบันเสริมสวย

⁸¹ เอนก นาวิกมูล, การแต่งกายสมัยรัตนโกสินทร์, หน้า 195.

ออกเป็นแต่ละประเภท ตามความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น โรงเรียนสอนตัดผม โรงเรียนสอนตัดเสื้อ สถานเสริมความงามต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนเป็นผลเนื่องมาจากการส่งเสริมด้านความสวยความงาม ตั้งแต่ยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นต้นมา เนื่องจากการดำเนินนโยบายสร้างชาติ สมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้น มีผลสนับสนุนให้ผู้หญิงไทยได้เข้ามามีบทบาทในเรื่องธุรกิจ บริการมากขึ้น อันได้แก่ งานด้านบริการเสริมความงาม อาชีพศิลปิน และงานบริการในโรงแรม⁸²

เมื่อเข้าสู่ยุคสมัยของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ นโยบายเศรษฐกิจในขณะนั้นเน้นให้ประชาชนอยู่ดีกินดี เพื่อปิดกั้นลัทธิคอมมิวนิสต์ที่กำลังแผ่ขยายอยู่ในเวลานั้น รัฐบาลจึงมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับธุรกิจอุตสาหกรรม การค้าระหว่างประเทศ และการท่องเที่ยวภายในประเทศเป็นอันมากโดยได้รับความร่วมมือจากสหรัฐอเมริกาหลายประการ⁸³ และในปี พ.ศ. 2508 นางสาวไทยคือ อาภัสรา หงสกุล ก็ได้เดินทางไปประกวดนางงามจักรวาลที่สหรัฐอเมริกา และได้รับตำแหน่งนางงามจักรวาล นับเป็นผู้หญิงเอเชียคนแรกที่ได้รับตำแหน่งนางงามจักรวาล พร้อมกับเผยแพร่ชื่อเสียงของประเทศไทยให้นานาประเทศ รู้จักอย่างประสพผลสำเร็จ นับว่ามีส่วนช่วยให้วงการเสริมสวยในประเทศไทยเกิดการตื่นตัวมากขึ้น ซึ่งล้วนแล้วแต่พาให้เกิดแฟชั่นหลายต่อหลายแบบตามมา

ในยุคนี้การนำเสนอรูปลักษณ์ทางสรีระของผู้หญิงชัดเจนมาก โดยมีการเปิดเผยเรือนร่างของผู้หญิงให้เห็นอย่างชัดเจน และแพร่หลายมากขึ้นทั้งการเดินแฟชั่นโชว์ในชุดบิกินีจากต่างประเทศ ภาพยนตร์ไทยและต่างประเทศที่มีผู้หญิงไม่สวมเสื้อผ้า แม้กระทั่งภาพการ์ตูนในหนังสือพิมพ์ก็เป็นภาพของผู้หญิงเปลือยออกด้วยท่วงท่าต่าง ๆ⁸⁴ สอดคล้องกับการแต่งกายในยุคนี้ที่นิยมกระโปรงสั้น และการแต่งกายที่เปิดเผยสัดส่วนชัดเจน ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงในลำดับต่อไป

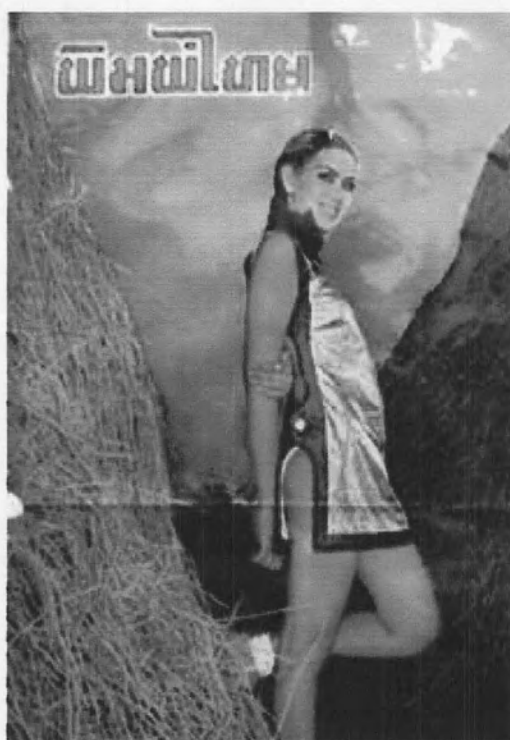
⁸² นันทิรา ขำภิบาล, "นโยบายเกี่ยวกับผู้หญิงไทย...", หน้า 233.

⁸³ อังครศ บัญทองล้วน, "กระบวนการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์...", หน้า 37.

⁸⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 43.

รูปที่ 24 แสดงภาพผู้หญิงเปลือยอก ภาพปก พล นิกร กิมหงวน ตอนสาวไอโฟน ปี พ.ศ. 2508

รูปที่ 25 แสดงภาพนางแบบกับชุดกระโปรงสั้น ภาพจากหนังสือพิมพ์ไทย ปี พ.ศ. 2512

รูปที่ 26 ภาพถ่ายนางแบบใส่ชุดอาบนํ้าปี พ.ศ. 2513

รูปที่ 27 ภาพนางแบบปฏิทินสุรากวางทอง ปี พ.ศ. 2514

จากรูปที่ 24-27 จะเห็นได้ว่าในยุคที่สองนี้ มายาคติความงามจากตะวันตกได้เข้ามาครอบงำผู้หญิงไทย ในเรื่องการเปิดเผยร่างกาย การใส่ชุดอาบนํ้าแบบสองชั้นและนุ่งกระโปรงสั้นมากขึ้น เป็นแฟชั่นที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก หากเปรียบเทียบกับสมัยที่นิยมกระโปรงนิวลูค ซึ่งการแต่งกายในยุคนี้เป็นดังนี้

1. การแต่งกายของสตรีไทยยุคที่สอง (พ.ศ.2507 – 2516)

นับตั้งแต่มีคำสั่งให้เลิกนุ่งโจงกระเบน แต่ให้หันมานุ่งผ้าถุงหรือนุ่งกระโปรงแทน แฟชั่นกระโปรง โดยเฉพาะแฟชั่นกระโปรงนิวลูคที่นุ่งกันในสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นต้นมา ได้มีวิวัฒนาการมาจนกระทั่งแฟชั่นกระโปรงสั้นเหนือเข่าจากตะวันตกได้แพร่เข้ามาประมาณปี พ.ศ. 2511 ก่อนหรือหลังจากนี้ไม่นาน⁸⁵ นั่นคือ มินิสเก็ต หรือที่เรียกสั้น ๆ ง่าย ๆ ว่ากระโปรงมินิ ผู้หญิงในยุคที่สองนี้นิยมนุ่งกระโปรงมินิสเก็ตกันอยู่ทั่วไป มินิสเก็ตสร้างความตื่นตาตื่นใจให้กับคนเดินถนนมาก แต่เมื่อแต่งตามกันมากขึ้นก็กลายเป็นความฮือฮาลงไป

รูปที่ 28 แสดงการนุ่งกระโปรงมินิสเก็ต ปี พ.ศ. 2515 (ที่มา: เอนก นาวิกมูล, 2547 :226)

⁸⁵ เอนก นาวิกมูล, การแต่งกายสมัยรัตนโกสินทร์, หน้า 197.

คนที่นั่งกระโปรงมินิกิเล้าเมื่อสมัยนิยมมันผ่านไปแล้วว่า เมื่อตอนใส่ก็ไม่ได้รู้สึกขัด
เขินอะไร เพราะคนอื่นก็ใส่กันทั่วไป แต่เมื่อย้อนดูกลับไปภายหลัง ต่างก็แปลกใจ
ตัวเองกันทุกคน เพราะหากจะให้ใส่อีกตอนนี้ก็ใส่ไม่ได้แล้ว ส่วนคนที่ไม่ได้นั่ง
เช่น พวกผู้ชายชอบใจแพ้นี้กันมาก บางคนให้ข้อสังเกตว่า ผู้หญิงที่ขับรถใน
สมัยนั้นเมื่อเวลาขับรถจะเอาผ้าวางปิดขาอ่อนกันประเจิดประเจ้อด้วย ส่วนผู้หญิงนั่ง
กระโปรงมินิกิที่ต้องขึ้นรถเมล์ วิธีนั่งก็คือนั่งหนีบขา และถ้ามีหนังสือหรือสิ่งของก็
จะเอามาวางปิดบนตักเอาไว้เช่นกัน⁸⁶

มายาคติความงามในยุคนี้ได้สร้างให้ผู้หญิงเข้าใจว่า การนั่งกระโปรงสั้น มองเห็นช่วง
ขาชัดเจนเป็นสิ่งที่สวยงาม แม้จะต้องคอยปกปิดขาอ่อนเวลานั่งก็ตาม แต่ก็ยังใส่กันเพราะเข้าใจว่า
เป็นความงาม แต่ก็เพื่อความงามของช่วงขาเท่านั้น การที่ผู้หญิงพยายามหาสิ่งของมาปิดขาอ่อน
เวลานั่งนั้นเป็นเพราะมายาคติความงามไม่ได้หล่อหลอมให้เปิดเผยร่างกายส่วนอื่นมากกว่าช่วงขา
ซึ่งมายาคติความงามในขณะนั้นหล่อหลอมให้ผู้หญิงเข้าใจว่าขาที่เรียวงามเป็นสิ่งที่สวยงาม และ
ผู้หญิงควรจะมีรูปลักษณ์เช่นนั้น ดังนั้นผู้หญิงในยุคนี้จึงใส่กันทั่วไป และใครที่มีเรียวขาเรียวงามก็จะ
เป็นที่ชื่นชมของผู้ชายมาก ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะผู้ชายมองว่าผู้หญิงเป็นเพียงวัตถุทางเพศ สรีระของ
ผู้หญิงถูกมายาคติความงามครอบงำให้เข้าใจว่าเป็นสิ่งที่สวยงาม ผู้ชายจึงเป็นฝ่ายที่รู้สึกมีความสุข
กับการที่ได้มองและชื่นชมในความงามของร่างกายผู้หญิง ในขณะที่เดียวกันก็มีความรู้สึกและความ
ต้องการในเรื่องเพศเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ในขณะที่ผู้หญิงตกเป็นเหยื่อที่ให้ความสุขทางสายตาแก่
ผู้ชายโดยไม่รู้ตัว

หากพิจารณาถึงการนั่งกระโปรงมินิกิแล้วจะพบว่า ไม่เพียงแต่จะเป็นแพ้นั้นของผู้
หญิงไทยโดยทั่วไปแม้แต่บัณฑิตศึกษาในยุคนั้นก็นั่งด้วย จึงกลายเป็นเรื่องปกติในสังคมขณะนั้น
แม้ว่าจะมีความสั้นมากเมื่อเปรียบเทียบกับแพ้นั้นกระโปรงในยุคปัจจุบัน แต่มายาคติความงามจาก
ตะวันตกในยุคนั้นก็ทำให้ผู้หญิงในยุคนั้นลุ่มหลงไปกับแพ้นั้นดังกล่าว เหตุที่กลายเป็นเรื่องปกติก็
เพราะผู้หญิงส่วนใหญ่ก็ถูกมายาคติความงามดังกล่าวครอบงำเหมือน ๆ กัน

ช่วงระยะเวลาไล่เลี่ยกันนี้ คนที่ไม่นั่งมินิกิก็มีกระโปรงเลยเขาลงมาอย่างสุภาพยาวครึ่ง
นั่งนุ่งกันในชวงเวลานั้นด้วยด้วย คือกระโปรงมิดี และหากยาวลงมาจนกรอมเท้าก็เรียกว่ากระโปรง
แม็กซีใส่กันไปงานราตรีหรืองานหรูหรา แต่นิยมกันเฉพาะคนที่ตามสมัยเสียเป็นส่วนใหญ่⁸⁷

⁸⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 198.

⁸⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 198

รูปที่ 29 แสดงการนุ่งกระโปรงมิดี และกระโปรงมินิสเกิร์ตของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ปี พ.ศ. 2516 (ที่มา: เอนก นาวิกมูล, 2547: 226)

การนุ่งกระโปรงมินินิยมสวมรองเท้า หนา ๆ สูง ๆ ที่เรียกว่า “ตึก” หรือ “เตารีด” บางคนสวมรองเท้าสูงถึง 3-4 นิ้ว หรือมากกว่านั้นก็มี ถึงแม้จะทำด้วยไม้เนื้อเบา แต่ก็ดูน่าหวาดเสียวสำหรับคนอื่นที่เห็นมาก รองเท้าแบบนี้เรียกกันว่า ตึก หรือ เตารีด⁸⁸ เพราะมีรูปร่างและมีความสูงอย่างชื่อนั่นเอง ภายหลังจากเมื่อกระโปรงมินิ หายไป รองเท้านี้ก็หายไปด้วย จะสังเกตได้ว่าการสวมรองเท้าจะเปลี่ยนไปตาม แฟชั่นเสื้อผ้า เช่น กระโปรงนิวลูคสวมรับกับรองเท้าหัวแหลมทั้งส้นเตี้ยและส้นสูง สำหรับการสวมรองเท้าจะพบว่าเมื่อใดที่ชายกระโปรงยาวสั้นรองเท้าจะเรียวเล็กลง แต่ถ้าชายกระโปรงสั้นขึ้น รองเท้าจะมีส้นเตี้ยและใหญ่

⁸⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 198.

ในยุคนี้มีแฟชั่นตะวันตกที่เข้ามาร่วมสมัยกับกระโปรงสั้นมินิสเกิร์ต ได้แก่ สอทแพนท์ หรือกางเกงสั้น หรือกางเกงขาสั้นอย่างมาก เป็นกางเกงที่สั้นและรัดสะโพกยิ่งกว่ากางเกงสั้นปกติ เป็นที่นิยมในหมู่ผู้หญิงที่แต่งตัวเปรี้ยว มักนุ่งชายหาด⁸⁹

รูปที่ 30 สอทแพนท์หรือกางเกงขาสั้นอย่างยิ่ง ภาพถ่าย ปี พ.ศ. 2514
(ที่มา: เอนก นาวิกมูล, 2547: 227)

จะเห็นว่ามายาคติความงามจากตะวันตกที่เข้ามาในยุคนี้จะมีการเปิดเผยเรียวขามากขึ้น ทั้งกางเกงและกระโปรง มีรูปแบบตามแบบตะวันตกมากขึ้น กางเกงสอทแพนท์ ไม่เป็นที่นิยม เท่ากับกระโปรงมินิสเกิร์ต เพราะสั้นมากและใส่กันได้ในบางสถานที่ เช่น ใส่ไปชายหาด เพื่อเที่ยวพักผ่อนตากอากาศ เป็นต้น

⁸⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 227.

แฟชั่นการแต่งกายของผู้หญิงในยุคนี้ถืออย่างหนึ่งก็คือ กางเกงยัด ผู้หญิงในยุคนี้นิยมสวมกางเกงยัดโดยทั่วไป เป็นกางเกงที่ตัดด้วยผ้าใยสังเคราะห์ ชนิดยัดได้ นอกจากยัดได้แล้วก็คือ การรัดรูป และมีสายรัดที่สั้นทำสำหรับไม่ให้ผ้าดึงกลับขึ้นไป กางเกงยัดใช้สวมเล่นไม่เป็นพิธี เช่น ไปเที่ยวชายหาด หรือไปไหนมาไหนตามปกติ เรียกได้ว่าเป็นกางเกงที่มีคนรู้จักและเป็นที่ยอมรับอย่างแท้จริงทั่วประเทศอยู่พักหนึ่ง แต่ใส่กันไม่นานก็หมดไป⁹⁰

รูปที่ 31 แสดงการสวมกางเกงยัด ปี พ.ศ. 2510 – 2511 (ที่มา: เอนก นาวิกมูล, 2547 : 228)

จะเห็นได้ว่ากางเกงยัดก็มีลักษณะรัดรูปด้วยเช่นเดียวกัน โดยรัดที่บริเวณช่วงขา ทำให้มองเห็นขนาดของช่วงขาได้ชัด ภาพยนตร์ในช่วงปี พ.ศ. 2510 – 2511 นับว่ามีแฟชั่นกางเกงยัดปรากฏอยู่หลายเรื่อง⁹¹ กางเกงยัดเป็นการแต่งกายที่สะท้อนให้เห็นมายาคติในความงามยุคนี้ที่ต้องการให้เห็นสัดส่วนช่วงขาแม้ว่าจะมองไม่เห็นเนื้อชาก็ตาม

⁹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 228.

⁹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 228.

นอกจากนี้ในยุคที่สองนี้ยังมี กางเกงม้อดที่มีลักษณะลิบตรงหัวเข่า แล้วบานออกไปจนคลุมเท้าเหมือนขาม้า พวกที่เรียนมหาวิทยาลัยหรือพวกที่ทำงานแล้วนิยมใส่กันมาก เนื่องจากเป็น กางเกงที่ค่อนข้างไปทางสุภาพ⁹²

รูปที่ 32 แสดงการนุ่งกางเกงม้อด ภาพถ่าย ปี พ.ศ. 2514

กางเกงม้อดเป็นกางเกงที่ดูสุภาพในยุคนี้เนื่องจากการไม่มีการเปิดเผยให้เห็นร่างกาย แม้จะมีการรัดบริเวณต้นขาและหัวเข่า แล้วปล่อยบานออกตอนปลาย แต่ก็ดูเรียบร้อยกว่ากระโปรงมินิสเกิร์ตมาก ซึ่งเป็นแฟชั่นที่เข้ามาในยุคเดียวกัน การที่นิสิตนักศึกษาและคนทำงานนิยมใส่กันมาก แสดงให้เห็นว่ามายาคติความงามของคนที่มีการศึกษาจะชอบแต่งกายในลักษณะนี้ซึ่งดูสุภาพกว่า

⁹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 199.

2. รูปลักษณ์เรือนร่างของสตรีไทยยุคที่สอง (พ.ศ.2507 -2516)

มายาคติความงามตะวันตกในยุคนี้มีผลต่อเรื่องรูปลักษณ์เรือนร่างของผู้หญิงไทย โดยดูจากข้อมูลของผู้เข้าประกวดนางสาวไทยในยุคนี้พบว่ามีความสูงเฉลี่ยอยู่ที่ 160 – 165 เซนติเมตร⁹³ มีการเปลี่ยนแปลงจากยุคก่อนที่มีความสูงโดยเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 150 - 160 เซนติเมตร⁹⁴ อย่างชัดเจน โดยพบว่าผู้หญิงที่เข้าประกวดในยุคนี้ส่วนใหญ่มีรูปร่างที่สูงขึ้นกว่าในยุคแรก รูปลักษณ์ของผู้หญิงในยุคนี้จึงต่างจากผู้หญิงในยุคแรกในเรื่องความสูงซึ่งมีพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไปใกล้เคียงกับมาตรฐานความงามตะวันตกมากขึ้น

เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะมาตรฐานความงามตะวันตกที่ให้ความสำคัญกับขนาดของทรวงอก ได้แก่ อก เอว สะโพก และความสูงที่จะต้องได้สัดส่วนสัมพันธ์กัน อีกทั้งการออกแบบเสื้อผ้าและการแพร่เข้ามาของแฟชั่นตะวันตกรูปแบบต่าง ๆ ในยุคนี้มีรูปแบบที่หลากหลายกว่ายุคแรก ได้มีส่วนหล่อหลอมให้ผู้หญิงไทยที่อยากแต่งกายตามแฟชั่นให้สวยงาม เกิดความรู้สึกไม่พอใจในความสวยของตน แต่กลับต้องการมีรูปลักษณ์และทรวดทรงแบบผู้หญิงตะวันตกมากขึ้น เช่น ความต้องการที่จะมีความสูงมากขึ้น ความต้องการลดความอ้วน ความต้องการมีหน้าอกโต ความต้องการมีตาสองชั้น และความต้องการมีจมูกโด่ง ซึ่งจะต้องพึ่งพากระบวนการทางการแพทย์ อาทิ การทำศัลยกรรม ซึ่งมีปรากฏแล้วในยุคนี้

ความรู้สึกไม่พอใจในรูปลักษณ์เรือนร่างของผู้หญิงไทยในยุคนี้ที่ต้องพึ่งพากระบวนการศัลยกรรม การเสริม และการฉีดต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่ามายาคติความงามแบบตะวันตกได้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านรูปลักษณ์เรือนร่างเกิดขึ้นแล้ว แม้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยังไม่เป็นที่แพร่หลายเหมือนในยุคปัจจุบัน แต่ก็ถือได้ว่าการเปลี่ยนแปลงมากกว่าในยุคแรกอย่างชัดเจน

3. การเสริมความงามของสตรีไทยยุคที่สอง (พ.ศ. 2507-2516)

ความก้าวหน้าในการเสริมความงามในยุคที่สองนี้เริ่มมีการใช้เครื่องมือวิทยาศาสตร์เข้าช่วยในการเสริมความงาม เช่น การนวดหน้าด้วยไวโอเลต การอบซัดผิวด้วยตู้อบสมุนไพร การเพิ่มหน้าอก ลดส่วนเอว สะโพก รวมทั้งการย้อมสีขนขนขาให้เป็นสีทองเพื่อรับกับสีเนื้อ สถานเสริม

⁹³ สุพัตรา กอบกิจสุขสกุล, เส้นทางนางงาม..., หน้า 157.

⁹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 157.

ความงามประเภทดังกล่าวในเวลานั้น ได้แก่ มาร์กาเร็ต เปิดดำเนินการเมื่อ พ.ศ. 2509 เป็นสถานเสริมความงามแห่งแรกในเอเชียที่ใช้เครื่องมือทันสมัยในการบำรุงรักษาความงาม นอกจากนี้ยังมี ชาร์มมิ่งมูลคอสเมติก อีกหนึ่งแห่งที่มีความทันสมัยเช่นเดียวกัน ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2512⁹⁵

แม้ว่าวงการเสริมสวยจะก้าวหน้าขึ้น แต่หลักการสำคัญในการเสริมความงามในขณะนั้นก็ยังคงเป็นเรื่องของการเสริม ลด และบำรุงร่างกาย การทำศัลยกรรมแก้ไขปรับแต่งส่วนที่บกพร่องแม้จะเริ่มมีปรากฏในยุคนี้แล้ว ในปี พ.ศ. 2515⁹⁶ แต่ก็ยังไม่แพร่หลายเท่ายุคปัจจุบัน

สำหรับการแต่งหน้าในยุคนี้มีความก้าวหน้ามากขึ้น เนื่องจากมีสถานความงามต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย ผู้หญิงในยุคนี้นิยมแต่งหน้าสวยหวาน และยังคงเน้นดวงตาหวานหยาดเยิ้ม (ดังรูปที่ 33 - 34)

รูปที่ 33 แสดงการแต่งหน้าที่เน้นดวงตาหวาน เขียนขอบตาเข้ม คิ้วคมเข้ม

⁹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 152.

⁹⁶ อังครศ บัญทองล้วน, "กระบวนการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์...", หน้า 44.

รูปที่ 34 แสดงการแต่งหน้าของผู้หญิงที่เน้นการแต่งหน้าเข้ม คิ้วเข้ม เช่นเดียวกับรูปที่ 33

เครื่องสำอางในยุคนี้ มีความก้าวหน้ามากขึ้น และเกิดขึ้นมามากมาย เครื่องสำอาง บางยี่ห้อ ยังคงมีการนำนางสาวไทย และนางงามจักรวาลมาเป็นนางแบบโฆษณา อาทิ เครื่องสำอาง Tell me วิตามินบำรุงผม จัสท์ โมเดิร์น เป็นต้น การนำผู้หญิงระดับนางสาวไทย และนางงามจักรวาล มาเป็นแบบในการโฆษณาสินค้า (รูปที่ 35) เป็นการเชิญชวน และรับรอง คุณภาพของสินค้าให้ผู้หญิงเกิดความรู้สึกต้องการที่จะสวย และมีความต้องการซื้อมาใช้ เพื่อที่จะได้ สวยอย่างที่นางสาวไทยและนางงามจักรวาลโฆษณา การสร้างมายาคติความงามเช่นนี้ยังคงมีมา อย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกับในยุคแรก

วิตามิน จิวท์ บีเคอจีเอ็ม

รูปที่ 35 ภาพนางงามจักรวาลในการโฆษณาเครื่องสำอาง

จะเห็นได้ว่าบรรดาสินค้าและผลิตภัณฑ์เสริมความงามต่าง ๆ ได้ใช้ประโยชน์จาก
 ผู้หญิงโดยการนำผู้หญิงซึ่งมีความสวยงามระดับนางงามจักรวาลมาโฆษณาสินค้า เพื่อมุ่งหวังให้
 เป็นที่นิยมของลูกค้าผู้หญิงทั่วไปโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อผลประโยชน์ทางการค้ากับผู้หญิงเป็นสำคัญ
 มายาคติความงามจากตะวันตกนั้นมักเข้ามาพร้อมกับการค้าเพื่อหาผลประโยชน์จาก
 ผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงมีความรู้สึกที่ตัวเองยังไม่สวยพอ และพยายามหล่อหลอมให้เข้าใจว่าความงาม
 เป็นอย่างไร โดยมีตัวแบบให้ดูซึ่งเป็นผู้หญิงสวยระดับนางงามจักรวาล และผู้หญิงควรจะทำเช่นไร
 เพื่อที่จะได้สวยงามตามตัวแบบนั้น

4. ทรงผมของสตรีไทยยุคที่สอง (พ.ศ. 2507-2516)

สำหรับทรงผมนั้น การตัดผมทำให้เกิดทรงผมต่าง ๆ เช่น ผมทรงบ๊อบ ชิงเกิ้ล ผมตัดเป็นลอน หรือ หยิกฟูทั้งหัว ทรงรอกไทร ทวิกก็ ผมเกล้าแบบต่าง ๆ หรือผมทรงแอฟโร (afro) สิ่งที่น่าสนใจในยุคนี้ได้แก่วิกผม (Wig) ซึ่งแพร่หลายมาจากโลกตะวันตก มีทั้งของบุรุษและสตรี มีราคาแพงแต่ช่วยประหยัดเวลาและสะดวกมาก

ผู้หญิงที่มุ่งกระโปรงมินิสเก๊ตนิยมปล่อยผมยาวลงมาตรง ๆ ไม่มีใครไว้ผมตัดหยิก เรื่องทรงผมนี้นับว่านางงามในยุคนี้มีอิทธิพลต่อผู้หญิงไทยมาก อย่างเช่นในปีที่ ศรีมาย ทิพย์ มณฑา เข้าประกวดนางสาวไทยและไว้ผมทรงเบี่ยง ทำให้ผู้หญิงยุคนี้นิยมทำทรงผมตามแบบอย่าง ศรีมายกันเรียกได้ว่าเดินหัวเบี่ยงหัวเอียงกันหัวเมืองเลยทีเดียว⁹⁷

มายาคติความงามเรื่องทรงผมนั้นไม่ต่างอะไรจากการแต่งกายที่ล้นมาจากแฟชั่นตะวันตก ทั้งทรงผมและเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายตลอดจนเครื่องเสริมความงามต่าง ๆ ในยุคนี้ทำให้ผู้หญิงลุ่มหลงไปกับวัฒนธรรมตะวันตกทั้งสิ้น และมายาคติความงามนี้มีผลมาตั้งแต่สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม และอยู่คู่กับสังคมไทยมายาวนานอย่างปฏิเสธไม่ได้

มายาคติความงามในยุคที่สองของสตรีไทย (พ.ศ. 2507-2516) เป็นดังนี้

1. การแต่งกาย เน้นการเปิดเผยร่างกายให้เห็นเรือนร่างจริง ส่วนใหญ่เน้นให้เห็นเนื้อขาและช่วงขา ได้แก่ การนุ่งกระโปรงมินิสเก๊ต กางเกงยัด การเกงม้อดที่รัดช่วงต้นขา เป็นต้น
2. **รูปลักษณ์เรือนร่าง** มีพัฒนาการทางด้านความสูงมากขึ้นกว่ายุคแรก เนื่องจากมายาคติความงามจากตะวันตกที่เข้ามาทำให้ผู้หญิงไทยมีความตื่นตัวเรื่องรูปลักษณ์มากขึ้น เห็นได้จากการพึ่งพาศัลยกรรม เพื่อเปลี่ยนแปลงรูปลักษณ์ของตนเองให้ใกล้เคียงกับความงามแบบตะวันตก เช่น การเสริมจมูกให้โด่ง การเสริมหน้าอกให้โต การลดความอ้วน เป็นต้น
3. **การเสริมความงาม** การใช้เครื่องสำอางมีมากขึ้นและมีให้เลือกอย่างหลากหลาย การแต่งหน้าเน้นดวงตาหวานคม คิ้วเข้ม เน้นขอบตาชัดเจน และแต่งหน้าเข้มมาก มีความก้าวหน้าของเทคโนโลยีมากยิ่งขึ้นในยุคนี้ได้แต่การเสริมหน้าอก การศัลยกรรมความงาม เสริมจมูก ทำตาสองชั้นเริ่มมีปรากฏแล้ว
4. **ทรงผม** มีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งผมตัดเป็นลอน เป็นคลื่น ปล่อยยาว เกล้ามวย ผมหยิก ผมทรงรอกไทร ตลอดจนการใช้วิกผมด้วย

⁹⁷ ประเสริฐ เจริญจิตรธรรม, *สาวงามสาวมงกุฏ* (กรุงเทพฯ: โอโซนพับลิชชิง, 2545), หน้า 70.

จะเห็นได้ว่าพลวัตของมายาคติความงามของผู้หญิงไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย นับตั้งแต่สมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามสังยกเล็กให้นุ่งโจงกระเบนมาเป็นการนุ่งผ้าถุงหรือนุ่งกระโปรง สวมหมวก สวมรองเท้า ตามแบบมายาคติความงามตะวันตก เป็นต้นมาในยุคแรก : ยุคเพื่อช่วยชาติและประชาธิปไตย (พ.ศ.2481 – 2497) ผู้หญิงไทยก็แต่งกายตามนโยบายนั้นอย่างเคร่งครัด แม้ว่าในเวลาต่อมาเมื่อเรื่องการแต่งกายตามรัฐนิยมจะถูกยกเลิกไปแล้วก็ตาม แฟชั่นการแต่งกายส่วนใหญ่ก็ไม่ได้กลับไปนุ่งโจงกระเบนกันอีก แต่ได้มีการวิวัฒนาการไปตามยุคสมัยจากอิทธิพลของสื่อต่าง ๆ ที่นำแฟชั่นต่าง ๆ เข้ามาจากตะวันตกในยุคที่สอง : ยุคเพื่อการประชาสัมพันธ์ชื่อเสียงของประเทศ (พ.ศ. 2507 – 2516) การแต่งกายมีการเปิดเผยร่างกายมากขึ้นทั้งกระโปรงและกางเกง มีการเน้นให้เห็นสัดส่วนชัดเจน แสดงให้เห็นถึงมายาคติความงามจากตะวันตกที่เข้ามาอย่างต่อเนื่องพร้อมด้วยเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าขึ้น มีผลให้การตื่นตัวเรื่องการเสริมความงามของผู้หญิงไทยมีมากขึ้นตามไปด้วยเป็นลำดับ